

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.036.01.2018

LKA.410.036.02.2018

Kazimierz Szynol

Prezes Zarządu

Tauron Wytwarzanie SA

ul. Promienna 51, 43-603 Jaworzno

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/18/066 – Efektywność i oszczędność wydatków ponoszonych przez producentów energii elektrycznej na zaopatrzenie w węgiel kamienny

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

ul. Powstańców 29, 40-039 Katowice

T +48 32 784 42 00, F +48 32 784 42 30

lka@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Tauron Wytwarzanie SA ¹ , ul. Promienna 51, 43-603 Jaworzno.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Kazimierz Szynol, Prezes Zarządu, od 8 sierpnia 2017 r. i nadal. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: Jacek Janas, Prezes Zarządu, od 2 lutego 2016 r. do 7 sierpnia 2017 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Struktura organizacyjno-prawna jednostki kontrolowanej, regulacje wewnętrzne dotyczące zakupu węgla kamiennego oraz sytuacja ekonomiczna spółki i zakładu, w tym przychody oraz koszty działalności podstawowej z uwzględnieniem wielkości i udziału kosztów poniesionych w związku z zakupem węgla kamiennego. 2. Organizacja gospodarki paliwami w spółce i jej funkcjonowanie w kontrolowanym zakładzie, w tym przestrzeganie przez spółkę i zakład wymogów prawa oraz zasad minimalizacji kosztów, w związku z gospodarką zapasami węgla. 3. Prawdliwość wyboru dostawców węgla kamiennego, w tym zapewnienie odpowiedniej jego jakości. 4. Umowy na dostawy węgla kamiennego i ich realizacja, z uwzględnieniem prawidłowości odbioru dostaw i rozliczeń z kontrahentami. 5. Gospodarka odpadami powstałymi w wyniku spalania węgla kamiennego oraz związane z nią koszty. 6. Wpływ prowadzonej polityki zaopatrzenia w węgiel kamienny na wysokość odprowadzanych podatków oraz na wysokość taryf za energię elektryczną przekazywanych Prezesowi URE do zatwierdzenia.
Okres objęty kontrolą	Lata 2017-2018, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ² .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli
Kontrolerzy	Delegatura w Katowicach
	1. Marta Florczykiewicz-Cymara, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/367/2018 z 12 grudnia 2018 r., 2. Janina Balas, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/30/2019 z 9 STYCZNIA 2019 r., 3. Iwona Soroczyńska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/23/2019 z 4 stycznia 2019 r., 4. Anna Loppe, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/22/2019 z 4 stycznia 2019 r., 5. Tomasz Kaczyński, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LKA/368/2018 z 12 grudnia 2018 r. i nr LKA/176/2019 z 16 lipca 2019 r., 6. Monika Bukowiec, inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/75/2019 z 8 marca 2019 r.

(akta kontroli: tom I str.1-12, 749-750)

¹ Zwana dalej „Spółką” lub „TW”.

² Dz. U. z 2019 r. poz. 489, zwana dalej: „ustawą o NIK”.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, wywiązywanie się Spółki z obowiązków i zadań wynikających z przyjętego i funkcjonującego w Grupie Kapitałowej Tauron⁴, w skład której wchodziła TW, scentralizowanego modelu zakupu surowców energetycznych.

Uzasadnienie oceny ogólnej

W okresie objętym kontrolą, w Grupie Kapitałowej obowiązywał model zaopatrzenia w surowce energetyczne, zgodnie z którym to na Tauron Polska Energia SA⁵, jako spółce dominującej, ciążyła odpowiedzialność za całość spraw związanych z kontraktacją węgla na potrzeby jednostek wytwórczych TW, w tym m.in. dobór jakościowy dostarczanego węgla i jego kontraktacja, zapewnienie ciągłości dostaw węgla oraz rozliczenia finalne z jego dostawcami. Do obowiązków TW, należały zadania związane z przyjęciem do poszczególnych jej oddziałów zamówionego przez TPE węgla, dokonania jego odbiorów ilościowych i jakościowych, w tym badań laboratoryjnych, i przekazania do TPE informacji, pozwalających na dokonanie z dostawcami ostatecznych rozliczeń finansowych. TW zobowiązana była również do stałego monitoringu posiadanego w oddziałach poziomu zapasów węgla oraz przekazywania do TPE bieżących informacji na ten temat.

Zakres powyższych działań jednoznacznie określały obowiązujące w Spółce regulacje i zawarte przez nią umowy, a Spółka – jak wynika z przeprowadzonych w Elektrowni Jaworzno III i Elektrowni Siersza badań szczegółowych - wywiązywała się zdaniem NIK prawidłowo, mimo jednostkowych przypadków nieprawidłowości, które dotyczyły nieprzeprowadzania ważeń kontrolnych dla niektórych dostaw oraz przypadków niezgodnego z treścią umów rozliczania z dostawcami węgla⁶.

Pozytywnie ocenić należy również fakt, że Spółka w całym objętym kontrolą okresie wywiązywała się z obowiązków wynikających z art. 10 ust. 1e pkt 2 i ust. 1f ustawy z dnia 4 maja 1997 r. Prawo energetyczne⁷ i utrzymywała zapasy węgla na poziomie wyższym niż wymagane przepisami⁸, a podawane przez Spółkę Prezesowi URE informacje na ten temat były zgodne z jej danymi sprawozdawczymi.

NIK pozytywnie ocenia również przyjęte w Spółce regulacje, określające sposób ewidencjonowania dostaw węgla do elektrowni, przeprowadzania jego odbiorów jakościowych oraz częstotliwości i metodyki sprawdzania zapasów magazynowych węgla. Zdaniem NIK, negatywnie ocenić należy jednak stosowany w oddziałach Spółki sposób ustalania rozchodu węgla ze zwałowisk, który – mimo prowadzenia bieżących jego pomiarów na legalizowanych wagach taśmowych - oparty był na wyliczeniach na podstawie ilości energii wyprodukowanej przez dany oddział, korygowanych ostatecznie o wyniki przeprowadzanych co kwartał inwentaryzacji węgla na składowiskach. Wprowadzone stosowane metody zapewniały dużą dokładność tych wyliczeń⁹, lecz ich wykorzystywanie uniemożliwiało zdaniem NIK, osiągnięcie celów wskazanych w obowiązującej w Spółce *Polityce rachunkowości* i *Instrukcji inwentaryzacji*, a w szczególności sprawdzenia, czy prowadzona w danym oddziale ewidencja jest rzetelna, a co za tym idzie pozwala na prawidłową ocenę sytuacji Spółki i kosztów prowadzonej przez nią działalności. Nie pozwalało

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Zwanej dalej *Grupą Tauron*.

⁵ Zwanej dalej „TPE”. Funkcje te realizowane były przez TPE na podstawie zawartej z TW umowy z 2012 r. [...]T^P

⁶ Stwierdzone nieprawidłowości miały znikome znaczenie dla funkcjonowania Spółki i z tego względu nie miały zasadniczego wpływu na ocenę ogólną jej działalności.

⁷ Dz. U. z 2019 r., poz. 755 ze zm., zwana dalej *Prawem energetycznym*.

⁸ Z wyjątkami dotyczącymi Elektrowni Jaworzno III i Elektrowni Łaziska, gdzie doszło do krótkotrwałych trudności w tym zakresie opisanych w nin. wystąpieniu punkcie 1.8.

⁹ Jak wynika z ich porównania z pomiarami z wag taśmowych.

też na ujawnienie ewentualnych różnic pomiędzy stanem rzeczywistym a wykazanym w księgach rachunkowych, a w przypadku ich wystąpienia, na rzetelne wyjaśnienie przyczyn ich powstania.

[...]TP Uzyskane w 2018 r. przychody ze sprzedaży były nieznacznie wyższe (o 2,6%) niż przychody uzyskane w roku poprzednim, a największą ich część stanowiły przychody ze sprzedaży energii elektrycznej¹⁰. Koszty rodzajowe Spółki w 2018 r. uległy znacznemu zwiększeniu¹¹, co wynikało głównie z utworzenia odpisu aktualizującego wartość środków trwałych¹². Po ich wyłączeniu, koszty rodzajowe wzrosły o 8,8%¹³, co spowodowane było głównie wzrostem podatków i opłat¹⁴, a zwłaszcza wzrostem cen uprawnień do emisji CO₂¹⁵ oraz wzrostem kosztów zakupu węgla, przy jednoczesnym spadku jego zużycia. W efekcie, w 2018 r. Spółka odnotowała dodatnie saldo przepływów pieniężnych¹⁶ oraz poprawę wskaźników zadłużenia i płynności. Odnotowała jednak również pogorszenie wskaźników rentowności i wskaźników cyklu operacyjnego.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej¹⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Struktura organizacyjno-prawna jednostki kontrolowanej, regulacje wewnętrzne dotyczące zakupu węgla kamiennego oraz sytuacja ekonomiczna spółki i wybranych zakładów.

1.1 Status organizacyjno-prawny Spółki

Opis stanu faktycznego

Jedynym akcjonariuszem Spółki, posiadającym 100% jej akcji, był Tauron Polska Energia SA¹⁸. Organem uprawnionym do reprezentacji Spółki był Zarząd, a jej organem nadzoru Rada Nadzorcza.

Zgodnie ze *Statutem Tauron Wytwarzanie SA*¹⁹, celem Spółki było prowadzenie działalności ukierunkowanej na realizację strategii Grupy Tauron, determinującej interes Grupy Tauron²⁰. Zarząd Spółki był obowiązany przestrzegać przy prowadzeniu spraw Spółki Kodeksu Grupy Tauron przyjętego przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Spółki.

(akta kontroli: tom IV str. 1-24)

Stosownie do *Regulaminu Organizacyjnego Tauron Wytwarzanie SA*²¹ w skład struktury organizacyjnej Spółki wchodziły oddziały stanowiące wewnętrzne jednostki organizacyjne, tj.: Elektrownia Jaworzno III²² w Jaworznie, Elektrownia Łaziska²³

TP Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1429) i art. 111 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. z 2019 r. poz. 1010) **wyłączono informacje stanowiące tajemnicę przedsiębiorcy**. W dalszej części wystąpienia fragmenty zawierające **informacje podlegające wyłączeniu ze względu na tajemnicę przedsiębiorcy oznaczono jako: [...]TP**.

¹⁰ W obydwu latach stanowiły one ok. 94% przychodów ze sprzedaży i wyniosły w kolejnych latach odpowiednio: 3 084,1 mln zł i 3 169,9 mln zł.

¹¹ Z 2 897,3 mln zł w 2017 r. do 5 117,3 mln zł w 2018 r.

¹² Spółka ujęła odpisy aktualizujące jako pozostałe koszty rodzajowe.

¹³ Z 2 902,1 mln zł w 2017 r. do 3 158,6 mln zł w 2018 r.

¹⁴ W badanym okresie wzrosły one z 396,7 mln w 2017 r. zł do 707,5 mln zł w 2018 r. (tj. o 77,6%)

¹⁵ Koszty uprawnień do emisji wyniosły w 2016 r.: 352,0 mln zł, w 2017 r. 292,2 mln zł, a w 2018 r. 602,4 mln zł.

¹⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁸ Zwana dalej „TPE”

¹⁹ Zwanym dalej „Statutem”, stanowiącym załącznik do uchwały Rady Nadzorczej TW nr 2/VII/2018 z 20 września 2018 r.

²⁰ Zgodnie ze *Statutem* pod pojęciem Grupy Tauron rozumieć należy TPE, jej następców prawnych oraz wszelkie spółki zależne, dominujące lub powiązane z TPE

²¹ Przyjętego uchwałą nr 1196/VII/2018 Zarządu TW z dnia 5 marca 2018 r.

²² Zwana dalej „ElJw III”.

w Łaziskach Górnych, Elektrownia Łagisza²⁴ w Będzinie, Elektrownia Siersza²⁵ w Trzebini i Elektrownia Stalowa Wola w Stalowej Woli. Wymienione oddziały podlegały Prezesowi Zarządu Spółki. Oddziałem/elektrownią kierował Dyrektor Oddziału - Główny Inżynier ds. Wytwarzania.

(akta kontroli: tom IV str. 25-53)

1.2 Uregulowanie w Spółce zagadnień związanych z zaopatrzeniem Spółki i jej oddziałów w węgiel kamienny

Całość działalności Spółki oraz jej jednostek organizacyjnych została uregulowana w formie kart i szczegółowych diagramów poszczególnych procesów zawartych w *Dokumentacji Procesowej TAURON Wytwarzanie SA*, uchwalonej przez Zarząd²⁶. W *Wykazie kart i diagramów procesów w TAURON Wytwarzanie SA*²⁷ zagadnienia związane z zaopatrzeniem w węgiel kamienny określone zostały w części 2.2 – *Produkcja energii elektrycznej i ciepła*, w następujących diagramach procesu:

- *Planowanie zużycia materiałów, paliw, usług eksploatacyjnych* (proces 2.2_1_3_2)
- *Gospodarowanie paliwami* (2.2_1_4_3), w tym: odbiór i magazynowanie paliw;
- *Raportowanie dostaw i zapasów paliw* (2.2_1_4_3_4)

oraz w części 2.3 – *Handel* w diagramach:

- *Zarządzanie zakupem i sprzedażą na potrzeby TW* (2.3_1_16)
- *Rozliczanie wtórne – węgiel* (2.3_4_4_6)

Dokumentami regulującymi szczegółowo zagadnienia związane z zakupami węgla dla oddziałów Spółki były:

- umowa nr 2012- 0876-ZHW zawarta 5 czerwca 2012 r. pomiędzy TW a TPE (wraz z porozumieniami i aneksami);
- umowa nr 2017/UH/TPE/HWW/00746 zawarta 3 kwietnia 2017 r. pomiędzy TW a TAURON Wydobywanie SA²⁸ (wraz z aneksami);
- umowa nr 2017/UH/TPE/HWW/00748 zawarta 3 kwietnia 2017 r. pomiędzy TW a TWD (wraz z aneksami).

Zgodnie ze schematem organizacyjnym Spółki zagadnienia związane z zaopatrzeniem w węgiel kamienny realizował w oddziale/elektrowni Wydział Gospodarki Paliwami²⁹. W Elektrowni Siersza zaopatrzeniem w węgiel zajmował się – oddelegowany z Departamentu Kontroli Eksploatacji i Ochrony Środowiska³⁰ Spółki – koordynator Oddziału Zarządzania Produkcją w Elektrowni Siersza³¹.

(akta kontroli: tom IV str. 71-80)

1.3 Zasady wyboru dostawców surowców energetycznych obowiązujące w Spółce

Zgodnie z obowiązującą Strategią Grupy Tauron oraz zawartą przez TW z TPE umową nr 2012-0876-ZHW z dnia 5 czerwca 2012 r. obowiązki związane z zaopatrzeniem oddziałów Spółki w węgiel kamienny, w tym wybór jego dostawców, należały do kompetencji TPE.

(akta kontroli: tom I str. 260-313)

²³ Zwanej dalej „EiŁz”.

²⁴ Zwana dalej „EiŁg”.

²⁵ Zwana dalej „EiSa”.

²⁶ Uchwała Nr 1070/VII/2017 z dnia 19 grudnia 2017 r.

²⁷ Załącznik nr 1 do uchwały Nr 1070/VII/2017 z dnia 19 grudnia 2017 r.

²⁸ Należąca do Grupy Tauron, spółka zależna od TPE, wydobywająca węgiel kamienny w zakładach górniczych: ZG Janina, ZG Sobieski i ZG Brzeszcze, zwana dalej „TWD”.

²⁹ Zwany dalej „WGP”.

³⁰ Zwany dalej „DKE”.

³¹ Zwany dalej „EZSA”.

1.4 Sytuacja ekonomiczno-finansowa Spółki

[...]TP

(akta kontroli: tom I str. 13-233)

1.5 Produkcja i sprzedaż energii przez Spółkę

W 2018 r. Spółka wytworzyła łącznie 13 701 992 MWh energii elektrycznej (w tym 167 865 MWh w OZE, a 303 352 MWh w wysokosprawnej kogeneracji w układach innych niż opalane gazem). Produkcja energii w 2018 r. stanowiła 86,6% produkcji z 2017 r., która wyniosła wówczas 15 814 604 MWh (w tym 321 022 MWh w OZE, a 326 384 MWh w wysokosprawnej kogeneracji w układach innych niż opalane gazem).

[...]TP

(akta kontroli: tom I str.219-221, 239, 245-246)

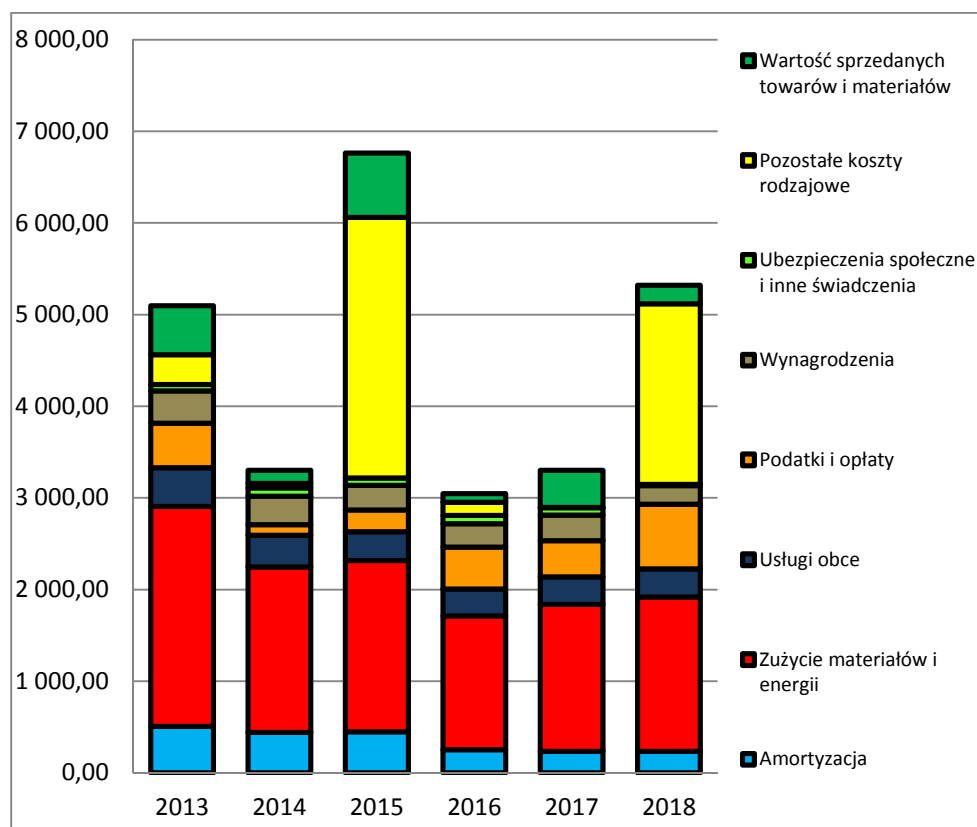
[...]TP

(akta kontroli: tom IV str. 81-82)

1.6 Struktura kosztów działalności Spółki

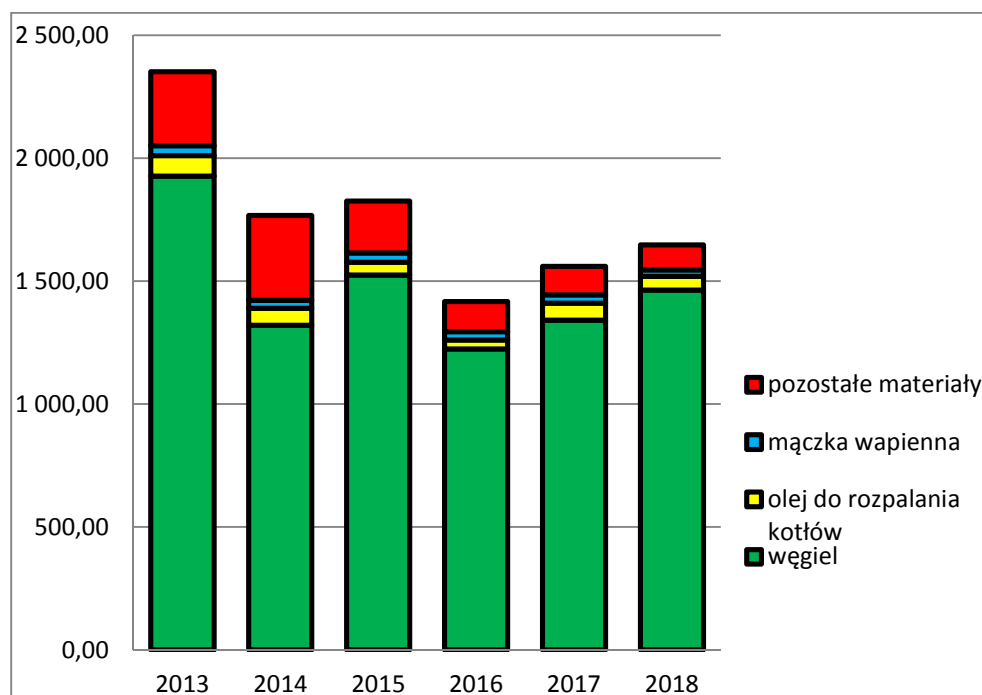
[...]TP

Koszty rodzajowe w TW w latach 2013-2018 (w mln zł)

Największą grupę kosztów (poza odpisami aktualizującymi) stanowiło zużycie materiałów i energii, które w 2017 r. wyniosło 1 603,6 mln zł (55% kosztów rodzajowych), a w 2018 r. 1 683,0 mln zł –(53%³²). W tej grupie największą część stanowiły koszty zużycia materiałów, w tym węgla, oleju i mączki wapiennej.

Koszty zużycia materiałów TW w latach 2013-2018 (w mln zł)

W porównaniu do 2017 r., w roku następnym o 5% wzrosły w Spółce koszty zużycia materiałów i energii.

³² Po wyłączeniu wartości odpisów aktualizujących.

Udział amortyzacji w kosztach zmniejszył się z 8% w 2017 r. do 7% w 2018 r., jednak nominalna wartość tej pozycji wzrosła o 1,3%, z 233,3 mln zł w 2017 r. do 236,5 mln zł w roku 2018.

Znaczącą pozycją kosztów rodzajowych Spółki były podatki i opłaty, które w badanym okresie wzrosły z 396,7 mln w 2017 r. zł do 707,5 mln zł w 2018 r. (tj. o 77,6%), co było wynikiem wzrostu cen uprawnień do emisji CO₂³³.

W 2018 r. o 38,8%, w stosunku do 2017 r., zmniejszyły się koszty świadczeń pracowniczych, z 704,5 mln zł do 357,4 mln zł.

[...]TP

Na pytanie, czy funkcjonujący w Spółce system IFS pozwala na bieżący podgląd przez TPE generowanych w niej kosztów, Prezes TW wyjaśnił, że: TW, z wykorzystaniem systemu IFS, zasila system IBM COGNOS w cyklach miesięcznych tuż po zakończeniu księgowania za poprzedni okres, wg zdefiniowanych przez TPE poziomów agregacji (...). Dodatkowo zasilane są pliki Excel z danymi dotyczącymi kosztów stałych w podziale na koszty bezpośrednie dotyczące energii i ciepła na poszczególne jednostki wytwórcze (bloki), koszty pośrednie oraz koszty ogólnego zarządu. Koszty te są zasilane w układzie miesięcznym rodzajowo w podziale na wybranych partnerów (spółki z Grupy TAURON). Wskazał też, że Funkcjonująca w Spółce ewidencja kosztów nie pozwalała na wyodrębnienie kosztów związanych z przygotowaniem mieszanek energetycznych na potrzeby posiadanych instalacji oraz nie pozwalała na wyodrębnienie kosztów dodatkowych powstałych w związku z utrudnieniami i awariami związanymi z dostarczeniem do elektrowni węgla niespełniającego wymagań jakościowych dla zainstalowanych tam maszyn i urządzeń.

(akta kontroli: tom IV str. 753-757)

ODDZIAŁ JAWORZNO III

W okresie objętym kontrolą koszty rodzajowe w EIJw III nieznacznie spadły z 1 041 mln zł w 2017 r. do 1 032 mln zł w roku 2018. Jednocześnie, zmniejszyła się wartość wszystkich³⁴ kategorii kosztów za wyjątkiem podatków i opłat, których wartość wzrosła o 68,5% (z 148,2 mln zł do 249,6 mln zł).

Największą pozycją kosztów, podobnie jak w przypadku całej Spółki, było zużycie materiałów i energii, którego udział wynosił w 2017 r. 57,1% kosztów rodzajowych (594,5 mln zł), a w 2018 r. - bez uwzględnienia odpisu - 55,4% tych kosztów (572,2 mln zł). Drugą co do wielkości pozycją kosztów były omówione wcześniej podatki i opłaty. Amortyzacja w 2017 r. stanowiła 14,2% kosztów, a w 2018 r. 12,8%, co wynikało ze spadku tej pozycji kosztów z 147,9 mln zł do 132 mln zł. Usługi obce w 2018 r. wyniosły 63 mln zł i były o 2 mln niższe niż w 2017 r. Największy spadek kosztów dotyczył wynagrodzeń, które zmniejszyły się o 32,2% (z 62,9 mln do 42 mln zł).

[...]TP

(akta kontroli: tom I str. 223, 234-246)

ODDZIAŁ SIERSZA

W okresie objętym kontrolą koszty rodzajowe ogółem w EISa zmniejszyły się 431 mln zł do 326 mln zł, tj. o 24,4%. W tym samym czasie zwiększeniu uległy koszty: amortyzacji o 11,5%³⁵, zużycia materiałów o 3,9%³⁶, w tym węgla o 4,4%³⁷,

³³ Koszty uprawnień do emisji wyniosły w 2016 r.: 352,0 mln zł, w 2017 r. 292,2 mln zł, a w 2018 r. 602,4 mln zł.

³⁴ Licząc bez odpisu aktualizującego środki trwałe, który Spółka w sprawozdaniu prezentuje w kosztach działalności podstawowej.

³⁵ Z 40 mln zł 2017 r. do 44 mln zł w 2018 r.

³⁶ Z 153 mln zł w 2017 r. do 159 mln zł w 2018 r.

energii 4,2%³⁸, usług transportowych o 29,3%³⁹, usług remontowych o 26,1%⁴⁰, pozostałych usług o 6,1%⁴¹ oraz podatków i opłat o 76,7%⁴². Zmniejszeniu uległy natomiast koszty: wynagrodzeń o 24,8%⁴³, świadczeń na rzecz pracowników o 80,0%⁴⁴ oraz pozostałe koszty ze 104 mln zł do -37 mln zł.

[...]TP

(akta kontroli: tom IV str. 83-86)

1.7 Wykorzystanie w latach 2013-2018 mocy zainstalowanej

Stopień wykorzystania w latach 2013-2018 mocy zainstalowanej w elektrowniach wchodzących w skład Spółki wyniósł w kolejnych latach odpowiednio: 47,7%, 35,6%, 45,1%, 42,8%, 49,0% i 36,5%. Wskaźnik zużycia paliwa na energię elektryczną wyniósł odpowiednio: 9 658 kJ/kWh, 9 690 kJ/kWh, 9 624 kJ/kWh, 9 578 kJ/kWh, 9 613 kJ/kWh i 9 507 kJ/kWh. Natomiast średnie obciążenie od 2015 r. wzrosło ze 125 MW do 142 MW w 2018 r.

ODDZIAŁ JAWORZNO III

W latach 2013-2018 stopień wykorzystania mocy zainstalowanej dla kotłów (bloków) pracujących w EIJw III przedstawiał się następująco:

- blok nr 1: z 55,24% w 2013 r. spadł do 44,91% w 2016 r., w 2017 r. wzrósł do 62,27% r., a w 2018 r. ponownie spadł do 41,59%;
- blok nr 2: z 61,9 % w 2013 r. spadł do 41,64% w 2018 r.⁴⁵;
- blok nr 3: z 66,3% w 2013 r. spadł do 43,96% w 2018 r.⁴⁶;
- blok nr 4: z 66,21% w 2013 r. spadł do 48,64% w 2018 r.⁴⁷;
- blok nr 5: z 54,77% w 2013 r. spadł do 45,96% w 2018 r.⁴⁸;
- blok nr 6: z 38% w 2013 r. wzrósł do 57,28% w 2015 r., od 2016 r. spadł z 35,76% do 28,05% w 2018 r.⁴⁹

Natomiast wskaźnik zużycia paliwa na energię elektryczną brutto dla ww. bloków w latach 2013-2018 kształtował się następująco:

- blok nr 1: z 9 823 kJ/kWh w 2013 r. spadł do 9 625 kJ/kWh w 2018 r.⁵⁰;
- blok nr 2: z 9 545 kJ/kWh w 2013 r. wzrósł do 9 853 kJ/kWh w 2018 r.⁵¹;
- blok nr 3: z 9 842 kJ/kWh w 2013 r. spadł do 9 749 kJ/kWh w 2018 r.;
- blok nr 4: z 9 555 kJ/kWh w 2013 r. i corocznie wzrastał, osiągając w 2018 r. poziom 9 758 kJ/kWh;
- blok nr 5: z 9 833 kJ/kWh w 2013 r. spadł do 9 675 kJ/kWh w 2018 r.;
- blok nr 6: zanotowano wzrost z 9 735 kJ/kWh w 2013 r. do 9 810 kJ/kWh w 2018 r.

(akta kontroli, tom II str. 20-30)

Dyrektor DKE wyjaśniając przyczyny spadku w 2018 r. wskaźnika wykorzystania mocy zainstalowanej w Spółce stwierdził, że: *wskaźnik wykorzystania mocy*

³⁷ Z 135 mln zł w 2017 r. do 142 mln zł w 2018 r.

³⁸ Z 4,8 mln zł w 2017 r. do 5,0 mln zł w 2018 r.

³⁹ Z 8 mln zł w 2017 r. do 10 mln zł w 2018 r.

⁴⁰ Z 13 mln zł w 2017 r. do 17 mln zł w 2018 r.

⁴¹ Z 20 mln zł w 2017 r. do 21 mln zł w 2018 r.

⁴² Z 45 mln zł w 2017 r. do 79 mln zł w 2018 r.

⁴³ Z 34 mln zł w 2017 r. do 26 mln zł w 2018 r.

⁴⁴ Z 10 mln zł w 2017 r. do 2 mln zł w 2018 r.

⁴⁵ 41,76% w 2014 r., 17,07% w 2015 r., 36,91% w 2016 r., 49,76% w 2017 r.

⁴⁶ 28,84% w 2014 r., 57,9% w 2015 r., 43,04% w 2016 r., 60,64% w 2017 r.

⁴⁷ 41,55% w 2014 r., 53,05% w 2015 r., 29,81% w 2016 r., 60,11% w 2017 r.

⁴⁸ 27,44% w 2014 r., 30,36% w 2015 r., 54,24% w 2016 r., 59,23% w 2017 r.

⁴⁹ 49,22% w 2014 r., 57,28% w 2015 r., 35,76% w 2016 r., 32,32% w 2017 r.

⁵⁰ 9 884 kJ/kWh w 2014 r., 9 659 kJ/kWh w 2015 r., 9 549 kJ/kWh w 2016 r. oraz 9 667 kJ/kWh w 2017 r.

⁵¹ 9 642 kJ/kWh w 2014 r., 9 601 kJ/kWh w 2015 r., 9 727 kJ/kWh w 2016 r. oraz 9 826 kJ/kWh w 2017 r.

zainstalowanej to wielkość na którą wpływ ma czas pracy, czas remontów i czas w rezerwie. W roku 2017 dyspozycyjność jednostek wytwórczych Spółki (AF) była na poziomie 81,82% natomiast w roku 2018 AF wynosił 85,57%. Wynika z tego że ilość i czas postojów remontowych i awaryjnych w roku 2018 była niższa niż w roku 2017. Jedynym czynnikiem który mógł wpłynąć na obniżenie wskaźnika wykorzystania mocy zainstalowanej był czas pracy. Podobna sytuacja występuje na blokach w Elektrowni Jaworzno III. W roku 2017 AF kształtował się na poziomie 91,12%, a w roku 2018 na poziomie 91,85%, natomiast łączny czas pracy bloków w Elektrowni Jaworzno III wynosił odpowiednio 34 692 h i 27 315 h. Czynnikiem, który spowodował obniżenie wskaźnika wykorzystania mocy zainstalowanej w roku 2018 w stosunku do roku 2017, zarówno na poszczególnych blokach Elektrowni Jaworzno III jak i dla całej Spółki, związany był z realizacją planów produkcyjnych w Spółce. Dla roku 2017 plan produkcji w Spółce został określony na poziomie 15,9 TWh, a jego wykonane wyniosło 99%, natomiast na 2018 plan w Spółce określał produkcję na poziomie 13,6 TWh, która została wykonana w 101%. Dla bloków w Elektrowni Jaworzno III obniżenie planów produkcyjnych było jeszcze większe.

Dodał też, że Spółka, przygotowuje plany produkcyjne na rok następny na bazie założeń sprzedażowych TAURON Energia i Spółek ciepłowniczych (w tym TAURON Ciepło⁵²). Założenia sprzedażowe TPE związane są ze strategią Handlową TAURON Polska Energia, która jest uzależniona od czynników zewnętrznych (np. ceny i zapotrzebowanie na ryku energii, ceny CO₂), jak i wewnętrznych (np. AF, EBITA).

(akta kontroli: tom II str. 31-36)

ODDZIAŁ SIERSZA

W latach 2013-2018 stopień wykorzystania mocy zainstalowanej w blokach pracujących w EISa wynosił od 54,25% dla bloku nr 1 w roku 2013, do 8,53% dla bloku nr 3 w 2014 roku. W roku 2018 stopień wykorzystania mocy zainstalowanej w czynnych blokach⁵³ wynosił: w bloku nr 1 - 49,5%; w bloku nr 2 - 39,5%; w bloku nr 3 - 11,2%; a w bloku nr 6 – 15,6%.

Dyrektor EISa wyjaśnił między innymi, że: *Wszystkie bloki tj.: 1, 2, 3, 5 i 6 są centralnie dysponowane w systemie JWCD (suma zdolności wytwórczych) Polskich Sieci Energetycznych SA (PSE). Dla bloków 1 i 2 określono tzw. Minimum techniczne na poziomie 55 MW, natomiast dla bloków 3, 5 i 6 na poziomie 70 MW. Obecnie bloki 3 i 6 wpisane są w umowę IRZ (Interwencyjna Rezerwa Zimna). Obciążenie bloków jest realizowane zgodnie z podanym sygnałem BPP (Bieżący Punkt Pracy), przekazywanym przez system przesyłowy (SOWE) z PSE SA. Realizujemy zadania zgodnie z Regulaminami Sieci, Prawem Energetycznym i Instrukcją Ruchu i Eksploatacji Sieci Przesyłowej. (...) Można zatem stwierdzić, że wykorzystanie mocy zainstalowanej nie zależy od Elektrowni Siersza, a jej pracę wymusza System Energetyczny.*

(akta kontroli: tom IV str. 87-94)

1.8 Działania Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki⁵⁴ w stosunku do Spółki, mające na celu weryfikację ponoszonych przez nią kosztów związanych z zaopatrzeniem w węgiel kamienny i gospodarką odpadami

Spółka w dniu 24 maja 2018 r. przesłała do Prezesa URE dane obejmujące okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 r. w zakresie opalanych węglem jednostek

⁵² Zwana dalej „TC”.

⁵³ Blok energetyczny nr 4 został wyłączony z eksploatacji 28 lutego 2009 r., a blok nr 5 – 1 stycznia 2016 r.

⁵⁴ Zwany dalej „URE”.

wytwórczych centralnie dysponowanych, znajdujących się w dyspozycji TW. [...]TP

Prezes URE⁵⁵ wezwał Spółkę do przedstawienia informacji dotyczącej planowanych na lata 2018-2019 działań wynikających z zatwierdzonych przez Spółkę planów rzeczowo-finansowych⁵⁶, umów na dostawę węgla, ilości przydzielonych Spółce darmowych uprawnień do emisji CO₂ na lata 2016-2019 oraz informacji o wykorzystywaniu do wytwarzania energii elektrycznej w latach 2016-2017 węgla pochodzącego z zagranicy. Spółka przedłożyła wymagane przez Prezesa URE dane i informacje. Prezes URE nie wydał zaleceń Spółce.

(akta kontroli: tom II str. 255, 534-578)

Spółka pismami z 4 grudnia 2017 r. i 28 grudnia 2017 r. przesłała do Prezesa URE informację, iż odpowiednio w dniu 3 grudnia 2017 r. w EIŁw III i 26 grudnia 2017 r. w EIŁz nastąpiło obniżenie ilości zapasów węgla odpowiednio o 1 753 ton i 2 295 ton oraz na dzień 19 grudnia 2017 r. dla EIŁz oleju opałowego o 115 ton, poniżej wielkości określonej w przepisach wydanych na podstawie art. 10 ust. 6 *Prawa energetycznego*, z przyczyn określonych w art. 10 ust 1a pkt 3 tj. z powodu wystąpienia nieprzewidzianych, istotnych ograniczeń w dostawach paliw zużywanych do wytwarzania energii elektrycznej lub ciepła, co w konsekwencji spowodowało sukcesywne obniżenie stanów zapasów węgla w tym źródle. Zapasy węgla kamiennego w ww. źródłach były niższe od zapasów wymaganych w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 lutego 2003 r. w sprawie zapasów paliw w przedsiębiorstwach energetycznych⁵⁷. Spółka podała, iż w powyższej sprawie zobligowano spółki górnicze do realizacji zapisów zawartych umów, a odbudowanie zapasów węgla do wymaganego poziomu powinno nastąpić nie później niż do 28 lutego 2018 r. Spółka wystąpiła też do Prezesa URE o prolongatę ww. terminu dla EIŁz o dwa miesiące tj. do 30 kwietnia 2018 r. W uzasadnieniu wskazano jako przyczynę powyższego, niedostateczną realizację dostaw węgla do 28 stycznia 2018 r., w którym to terminie dostarczono tylko 52,7% zaplanowanego węgla. W związku z powyższym Prezes URE pismem z 6 lutego 2018 r. wezwał Spółkę do udowodnienia, iż zaistniały przyczyny obniżenie ww. stanu zapasów. Jako dowód Spółka przedłożyła pisma dot. realizacji zamówień węgla i oleju opałowego dla EIŁz, prowadzone z dostawcami węgla (TWD, Polską Grupą Górniczą Sp. z o.o.⁵⁸ i Jastrzębską Spółką Węglową SA⁵⁹) w okresie od października 2017 r. do stycznia 2018 r. Prezes URE, w decyzji z dnia 28 lutego 2018 r. wskazał, iż nakazuje uzupełnienie zapasów paliwa (węgla kamiennego) do wielkości określonej w ww. rozporządzeniu do 31 marca 2018 r. Ponadto, zobowiązał Spółkę do podjęcia działań zmierzających do odbudowania zapasów węgla do wielkości określonych ww. rozporządzeniem oraz przekazywania przez Spółkę informacji o ich uzupełnianiu z częstotliwością co 10 dni, aż do dnia ich uzupełnienia. Dnia 6 marca 2018 r. Spółka poinformowała Prezesa URE, że od tego dnia stan zapasów paliwa (węgla kamiennego) w EIŁz spełnia wymagania określone w *rozporządzeniu o zapasach*.

Dyrektor DKE na pytanie, czy w związku z obniżeniem stanu zapasów paliw w elektrowniach Jaworzno III i Łaziska, poinformowano o tym Radę Nadzorczą Spółki, wyjaśnił, że Zarząd TW nie podjął decyzji o skierowaniu formalnej informacji do Zarządu TPE i Rady Nadzorczej, gdyż prowadzone działania na podstawie

⁵⁵ Pismo z 19 października 2018 r. i 7 grudnia 2018 r.

⁵⁶ M.in.dot.: sprzedaży energii elektrycznej (bez usług systemowych i bez sprzedaży do odbiorców końcowych, zakupu energii elektrycznej do dalszej odsprzedaży na rynku hurtowym oraz zakupu na Rynku bilansującym, zakontraktowanej ilości i ceny paliwa podstawowego na produkcję energii elektrycznej brutto, zakontraktowanej średniej wartości opałowej paliwa podstawowego na produkcję energii elektrycznej.

⁵⁷ Dz. U. Nr 39, poz. 338 ze zm., zwane dalej „rozporządzeniem o zapasach”

⁵⁸ Zwaną dalej „PGG”.

⁵⁹ Zwaną dalej „JSW”.

ustawy *Prawo energetyczne* nie powodowały stanu zagrożenia bezpieczeństwa przedsiębiorstwa, jak również nie istniały przesłanki ograniczenia produkcji energii elektrycznej, według wymagań Operatora Systemu Przesyłowego⁶⁰. Dodał też, że informacje dot. bieżącej sytuacji o obniżających się stanach zapasów węgla w ww. oddziałach były przekazywane do TPE podczas codziennych rozmów roboczych.

(akta kontroli: tom II str. 31-51, 255, 261-321)

W związku z opisanymi wyżej zawiadomieniami Spółki na temat obniżenia ilości zapasów węgla poniżej wielkości określonej w *rozporządzeniu o zapasach*, Prezes URE przeprowadził⁶¹ kontrolę w zakresie zgodności utrzymywanych przez Spółkę zapasów paliw. W jej wyniku stwierdzono, że w przypadku EIJw III i EIŁz, Spółka na dzień 2 marca 2018 r. uzupełniła zapasy węgla kamiennego i oleju opałowego, w związku z czym Prezes URE nie wydał zaleceń pokontrolnych.

(akta kontroli: tom II str. 322-358)

Ponadto, w okresie objętym kontrolą Prezes URE - działając na podstawie art. 28 *Pe* - ośmiokrotnie żądał od Spółki przedstawienia dla poszczególnych elektrowni, informacji o posiadanych zapasach paliw według stanu na określony dzień⁶². W jednym przypadku⁶³ Spółka wykazała w EIŁz niedobór węgla kamiennego w ilości 33 272 ton. W odniesieniu do pozostałych elektrowni, Spółka każdorazowo wykazywała nadwyżkę paliw w stosunku do stanów minimalnych wymaganych przepisami *rozporządzenia o zapasach*.

(akta kontroli: tom II str. 362-532)

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą w zasady zaopatrzenia Spółki w węgiel kamienny regulowały dokumenty wprowadzone przez TPE⁶⁴, przy czym zagadnienia związane z zawieraniem umów z dostawcami, zapewnieniem odpowiedniej ilości i jakości dostarczanego do TW węgla oraz finalnym rozliczaniem jego dostaw realizowała TPE, na podstawie przekazanych przez TW informacji. W Spółce obowiązywały natomiast wewnętrzne regulacje dotyczące odbiorów ilościowych i jakościowych węgla oraz jego badań fizykochemicznych.

[...]TP

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wywiązywanie się Spółki z obowiązków wynikających z art. 10 ust. 1e pkt 2 i ust. 1f *Prawa energetycznego*, a podawane przez Spółkę Prezesowi URE informacje były zgodne z jej danymi sprawozdawczymi. Prezes URE nie zgłaszał uwag do przesyłanych mu przez Spółkę informacji o posiadanych zapasach paliw, ani nie nałożył kary za utrzymywanie – w jednostkowych i krótkotrwałych przypadkach - zapasów na poziomie niższym od wymaganego przepisami *rozporządzenia w sprawie zapasów*.

OBSZAR

2. Organizacja gospodarki paliwami w spółce i jej funkcjonowanie w kontrolowanym zakładzie, w tym przestrzeganie przez spółkę i zakład wymogów prawa oraz zasad minimalizacji kosztów, w związku z gospodarką zapasami węgla

Opis stanu
faktycznego

2.1 Funkcjonowanie w Spółce systemu kontroli wewnętrznej w zakresie realizacji procedur związanych z gospodarką paliwami

⁶⁰ Zwanego dalej „OSP”.

⁶¹ W siedzibie URE.

⁶² 23 stycznia 2017 r., 9 marca 2017 r., 19 lipca 2017 r., 8 listopada 2017 r., 18 stycznia 2018 r., 21 marca 2018 r. 19 sierpnia 2018 r. oraz 15 listopada 2018 r.

⁶³ Według przekazanej Prezesowi URE informacji na dzień 18 stycznia 2018 r.

⁶⁴ Które obowiązywały w całej Grupie Tauron.

Z dniem 2 stycznia 2017 r. w TW zostało zlikwidowane Biuro Audytu Wewnętrznego i Ryzyka, będące elementem instytucjonalnej kontroli wewnętrznej Spółki. Od tego momentu, zgodnie z przyjętym w Grupie Tauron modelem biznesowym, kontrola wewnętrzna była realizowana centralnie, w ramach procesu 1.5. *Audit*. Funkcje audytowe przekazane zostały do TPE, a funkcje zarządzania ryzykiem do utworzonego w Departamencie Strategii TW Biura Regulacji Wewnętrznych i Ryzyka.

Przedmiotem kontroli wewnętrznej było w szczególności stosowanie procedur określonych w *Dokumentacji Procesowej* TW, który obejmował m.in. następujące procesy związane z gospodarką paliwami:

1. *Planowanie zużycia materiałów, paliw, usług eksploatacyjnych;*
2. *Gospodarowanie paliwami - odbiór w elektrowni;*
3. *Raportowanie dostaw i zapasów węgla;*
4. *Obrót węglem kamiennym;*
5. *Rozliczenia.*

(akta kontroli: tom I str. 260-313, 421)

W okresie objętym kontrolą w Departamencie Analiz Chemicznych⁶⁵ TW prowadzone były kontrole w zakresie prawidłowości pobierania próbek i wykonywania badań węgla, mające na celu dokonanie oceny sterowania procesem regulującym powyższe czynności. Ocena tych zadań realizowana była w oparciu o regulacje zawarte w pięciu, obowiązujących w Spółce, instrukcjach ogólnych:

1. *Postępowanie z próbkami paliw, odpadów i osadów (IO-DPA-04);*
2. *Zapewnienie jakości wyników badań (IO-DPA-07);*
3. *Walidacja i szacowanie niepewności (IO-DPA-05);*
4. *Analiza paliw i odpadów (IO-DPA-09);*
5. *Audyty wewnętrzne (IO-DPA-01).*

(akta kontroli: tom IV str. 96-97)

ODDZIAŁ JAWORZNO III

W październiku 2018 r. w ELJw III przeprowadzony został audyt w zakresie oceny funkcjonowania Systemu zarządzania i kompetencji technicznych w Biurze Analiz Chemicznych w zakresie pobierania próbek paliw stałych i ich analiz. W wyniku audytu: *nie stwierdzono niezgodności i spostrzeżeń*, prowadzony w audytowanym oddziale nadzór za prawidłowy.

(akta kontroli: tom II str. 873-894)

ODDZIAŁ SIERSZA

W okresie objętym kontrolą przeprowadzony został audyt wewnętrzny w zakresie funkcjonowania w EISa Systemu Zarządzania i kompetencji technicznych, w obszarze pobierania próbek paliwa stałego⁶⁶. W wyniku przeprowadzonych czynności nie stwierdzono nieprawidłowości. Jednocześnie zobowiązano LC do przeprowadzenia analizy ryzyka i w razie potrzeby podjęcia właściwych działań zapobiegawczych⁶⁷.

W ramach realizacji powyższego zobowiązania podjęte zostały działania zapobiegawcze polegające na przeprowadzeniu szkolenia wewnętrznego dotyczącego obsługi programu komputerowego CS-17 LIMS oraz aktualizacji

⁶⁵ Zwany dalej „DACH”.

⁶⁶ Węgiel kamienny, biomasa stała.

⁶⁷ Raport z audytu wewnętrznego Nr 9/2018-ELC-EL_Sa z dnia 20 lipca 2018 r.

Rejestru osób upoważnionych do obsługi programu⁶⁸.

(akta kontroli: tom IV str. 98-110)

2.2 Prowadzenie ewidencji magazynowej węgla

W okresie objętym kontrolą ewidencja magazynowa węgla w TW prowadzona była w systemie IFS⁶⁹.

ODDZIAŁ JAWORZNO III

W EIJw III przyjęcia węgla wprowadzane były do systemu IFS przez pracowników Wydziału Kontroli Eksploatacji, na podstawie listów przewozowych i/lub kwitów wagowych⁷⁰ (moduł „dostawy”, zakładka „przybycie”). Dane te wprowadzane były do systemu na bieżąco. Każda dostawa wprowadzana była do systemu oddzielnie na podstawie ilości deklarowanej przez dostawcę (potwierdzonej ważeniem u odbiorcy⁷¹) lub wskazań wag (w przypadku dostaw samochodowych). Dokument przyjęcia zewnętrznego (PZ) generowany był raz na miesiąc, po wprowadzeniu wszystkich danych dotyczących zrealizowanych dostaw (w tym danych jakościowych) i był on weryfikowany za dany miesiąc z prowadzoną przez Wydział Kontroli Eksploatacji *Księżką węglową*.

Wszystkie wagi używane do weryfikacji wielkości dostaw posiadały stosowne legalizacje wydane przez Naczelnika Obwodowego Urzędu Miar w Katowicach.

Mimo, że w EIJw III na taśmociągach dostarczających węgiel do zbiorników przykotłowych zainstalowane były legalizowane wagi taśmowe, bieżący (dobowy) rozchód zużytego węgla wyliczany był na podstawie ilości wyprodukowanej energii, a jego ostateczna wartość była na koniec każdego kwartału korygowana na podstawie różnicy między stanem zapasu początkowego, wielkości dostaw i stanu zapasu końcowego. Stany magazynowe na koniec analizowanego okresu ustalane były drogą inwentaryzacji (obmiarów), przeprowadzanej na koniec każdego kwartału.

Przyjęta metoda ewidencjonowania rozchodu nie pozwalała na bieżące ujęcie w systemie IFS rozchodu węgla. Dzienny rozchód ustalany był na podstawie wyliczeń i ujmowany w raporcie dobowym (w pliku *Excel*). Wskazania wag miały zastosowanie przy kontroli poprawności wyliczeń wielkości rozchodu, nie były jednak podstawą do ujęcia rozchodu węgla w systemie IFS. Również jakość rozchodowanego węgla była ustalana przez DACH, jednak celem dokonywania analiz była kontrola wskazań systemu.

Poniżej przedstawiono wykresy obrazujące porównanie rozchodu węgla zarejestrowanego w systemie IFS i rozchodu z wag i wraz z Qir z próbek:

Wartość opałowa rozchodowanego węgla w Elektrowni Jaworzno III wyliczona przez system oraz uzyskana przez próbkowanie w 2017 r.

⁶⁸ Karta działań zapobiegawczych nr 1/ELSa/2018 z dnia 21 listopada 2018 r.

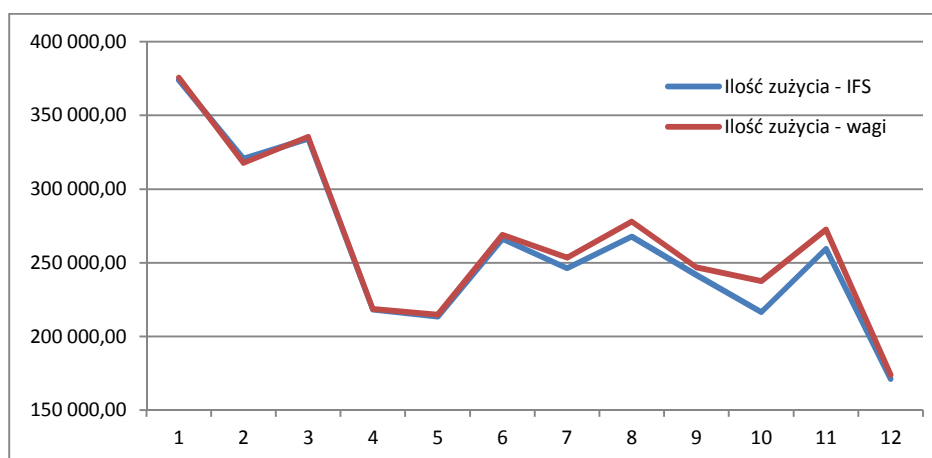
⁶⁹ Industrial & Financial Systems.

⁷⁰ W przypadku dostaw samochodowych.

⁷¹ W Oddziale ważono każdą dostawę. Zgodnie z postanowieniami umownymi, jeśli różnica pomiędzy wagą deklarowaną a wagą rzeczywistą była mniejsza od 2% (in plus lub in minus) przyjmowano do rozliczeń wagę deklarowaną. W celu uproszczenia rozliczeń przyjęto podobne założenia do ewidencjonowania węgla w ramach prowadzonej gospodarki magazynowej.

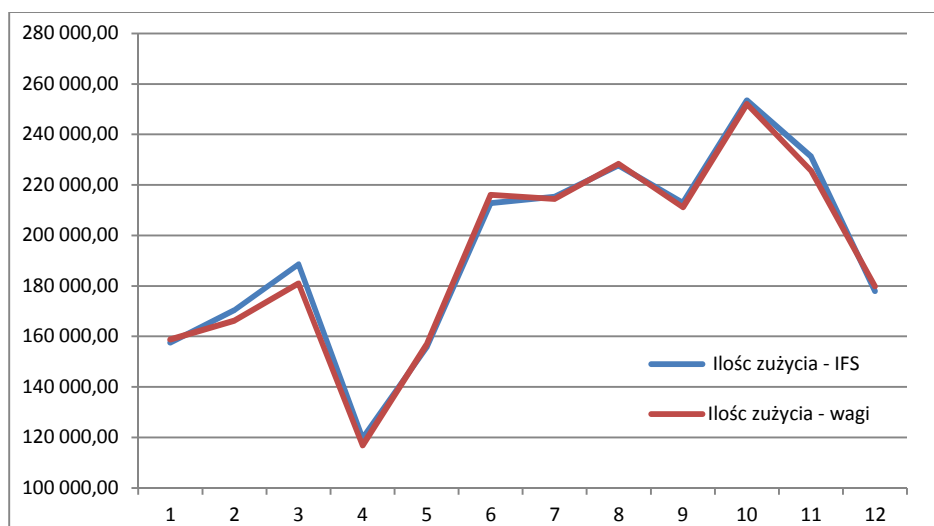
Ilość rozchodowanego węgla w Elektrowni Jaworzno III wyliczona przez system (metoda pośrednia) oraz uzyskana z ważenia w 2017 r.

Wartość opałowa rozchodowanego węgla w Elektrowni Jaworzno III wyliczona przez system oraz uzyskana przez próbkowanie w 2018 r.

Ilość rozchodowanego węgla w Elektrowni Jaworzno III wyliczona przez system (metoda pośrednia) oraz uzyskana z ważenia w 2018 r.

[...]TP

(akta kontroli: tom I str. 372-283, 423-439, 466-513, 623-672)

ODDZIAŁ SIERSZA

Dostawy węgla do EISa były ewidencjonowane w systemie informatycznym IFS. Dane o dostawach przekazywane były z Wydziału Gospodarki Paliwami (WGP), który przyjmował dostawy na bocznicę kolejowej i rozładowywał je na składowisko węgla, pracownikowi Oddziału Zarządzania Produkcją (EZSA), który ewidencjonował je w systemie IFS wraz z listami przewozowymi (dostawy kolejowe) i dokumentacją z ważenia WZ (dostawy samochodowe). W przypadku transportu kolejowego, wielkość dostawy określano na podstawie wielkości wskazanej w liście przewozowym, a w przypadku transportu samochodowego – na podstawie sumy wyników z ważenia wszystkich dostaw w danej dobie od jednego dostawcy, i w jednym sortymencie. Wprowadzone do systemu IFS dostawy były następnie uzupełniane przez pracowników DACH o parametry chemiczne przyjętego węgla (wartość opałowa, zawartość wilgoci, zawartość siarki, zawartość popiołu, zawartość pierwiastka C) uzyskane w Laboratorium Centralne TW⁷² z wykonanych analiz jakościowych próbek pobranych z przedmiotowych dostaw. Dokumentem potwierdzającym przyjęcie paliw był zbiorczy dokument PZ generowany na koniec każdego miesiąca w systemie IFS.

Sposób ustalania dobowego zużycia węgla w EISa był identyczny jak w EIJw III. Rozliczenie miesięczne paliw odbywało się w systemie IFS, w którym bilansowane były dostawy paliwa z rozliczanego miesiąca (wraz z rozliczeniami wtórnymi) z zapasami z poprzedniego miesięcznego rozliczenia. Na podstawie danych jakościowych przyjętego paliwa dokonywano również uśrednienia parametrów jakościowych zużytego w danym miesiącu. W powyższy sposób otrzymywano uśrednione pod względem parametrów chemicznych dostępne paliwo do rozchodu w danym miesiącu – jego ilość i parametry chemiczne. Następnie do systemu IFS wprowadzano ilość produkowanej energii elektrycznej i ciepła, dla których wyliczana była sumaryczna ilość energii chemicznej na uzyskaną produkcję. System IFS na podstawie danych o średniej wartości opałowej zgromadzonego na składowisku węgla obliczał ilość zużytego węgla na produkcję energii elektrycznej i ciepła. Zamknięciem rozliczenia było określenie nowego stanu zapasu, który wraz z nowymi dostawami stanowił podstawę rozliczeń rozchodu na następny miesiąc. Wielkość zgromadzonych zapasów weryfikowana była poprzez kwartalne pomiary geodezyjne zapasu paliw, które wskazywały rzeczywistą ilość zapasu węgla na

⁷² Zwane dalej „LC”.

składowiskach. Po wykonaniu czynności rozliczenia rozchodu z systemu IFS drukowane były dokumenty RW wydania paliwa.

(akta kontroli: tom IV str. 111-114)

Prezes TW wyjaśnił, że: *określenie wielkości zużycia na podstawie bilansu stanu zapasu początkowego, dostaw i zapasu końcowego w TAURON Wytwarzanie SA uważa za równie wiarygodny model rozliczeniowy jak rozliczenie poprzez legalizowane urządzenia pomiarowe na zużyciu. Dokonywany bezpośredni pomiar magazynowy (zgodnie z zapisami pkt 2.1 normy PN-M-35500:1993) poprzez obmiar geodezyjny na koniec okresu rozliczeniowego, który staje się stanem magazynowym nowego okresu rozliczeniowego, z uwzględnieniem wszystkich dostaw w okresie jest wiarygodną podstawą do określenia zużycia w okresie, która jest weryfikowana poprzez pomiary bezpośrednie wag na ciągach transportowych.*

Zgodnie z zastosowaniem metodyki określonej w w/w normie PN-M-35500:1993 do rozdziału masy na poszczególne urządzenia wytwórcze dokonywany jest z wykorzystaniem specjalistycznych narzędzi do oceny pracy jednostek wytwórczych System Bilansowania i Kontroli Eksploatacji TKE® autorstwa Zakładów Pomiarowo-Badawczych Energetyki Energopomiar Sp. z o.o. lub z wykorzystaniem narzędzi opartych o normę DIN EN ISO 1942.

(akta kontroli: tom I str. 623-672)

2.3 Dokonywanie odbiorów jakościowych dostarczonego węgla

ODDZIAŁ JAWORZNO III

W ElJw III odbiór jakościowy węgla polegał na pobraniu próbek z dostawy węgla i ustaleniu na podstawie analiz przeprowadzonych w funkcjonującym w ramach Spółki na terenie oddziału, akredytowanym LC jego właściwości fizykochemicznych.

Badanie właściwości fizykochemicznych dotyczyło każdej dostawy węgla. Na podstawie wydruku z analizatorów dokonywano zapisu w zeszycie roboczym, rejestrze analiz i sprawozdaniu z badań w wersji elektronicznej (w systemie IFS). Dane fizykochemiczne węgla w stanie roboczym uzyskane po przeprowadzeniu analiz były uzupełniane w systemie IFS przez pracowników laboratorium przed wygenerowaniem dokumentu PZ za dany miesiąc.

(akta kontroli: tom I str. 372-382, 393)

ODDZIAŁ SIERSZA

Procedura odbioru jakościowego węgla określona została w umowach na zakup węgla energetycznego, zawartych pomiędzy TW a poszczególnymi dostawcami.

W zawartych umowach na zakup węgla określone były parametry jakościowe będące podstawą do rozliczenia poszczególnych dostaw. Dla dostaw realizowanych z kopalń TWD (ZG Janina, ZG Sobieski i ZG Brzeszcze) próbki węgla były pobierane przez pracowników DACH podczas załadunku dostawy na kopalnię⁷³, a badania wykonywane były w LC.

Dla dostaw z kopalń z innych spółek węglowych (PGG, JSW) rozliczenie dokonywane było na podstawie porównania wyników analiz fizykochemicznych

⁷³ W umowie Nr 2017/UH/TPE/ HWW/ 00746 z dnia 3 kwietnia 2017 r., w § 11 - Rozliczenia jakościowe stwierdzono, że:

„Strony ustalają następujące zasady określania jakości węgla:

1. Podstawą do określenia jakości każdej sprzedanej KUPUJĄCEMU i dostarczonej Odbiorcom partii węgla w zakresie jego parametrów handlowych będą wyniki badań laboratoryjnych z próbki pobranej i oznaczonej przez Laboratorium Centralne w Grupie TAURON funkcjonujące w strukturze TAURON Wytwarzanie S.A. zwane dalej Laboratorium Centralnym, zgodnie z zapisami Umowy SLA.

a) w przypadku dostaw transportem samochodowym próbki pobierane są w miejscu rozładunku;
b) w przypadku dostaw transportem kolejowym z ZG Sobieski i ZG Janina próbki pobierane są w miejscu załadunku;
c) w przypadku dostaw transportem kolejowym z ZG Brzeszcze próbki pobierane są w miejscu załadunku, a w sytuacjach awaryjnych (np. awaria próbopobieraka) w miejscu rozładunku.”

z próbek pobranych i wykonanych u dostawcy (kopalnia) oraz odbiorcy. Po uśrednieniu wyników, zgodnie z zawartymi umowami, sporządzano tzw. *rozliczenia wtórne*, które były podstawą ostatecznego rozliczenia finansowego zrealizowanych dostaw. W przypadku, gdy różnice między wartościami opałowymi wskazanymi przez dostawcę i odbiorcę przekraczała wartość uzgodnioną w umowie, wykonywano badanie próbek rozjemczych, a ich wyniki były ostateczną podstawą rozliczeń. W przypadku pozostałych dostawców, rozliczenie dokonywane było na podstawie wyników z próbek pobranych na terenie EISa i wykonanych badań w LC.

DACH prowadził w LC badania jakości węgla na podstawie harmonogramów badań, w których określono rodzaje pobieranych próbek i zakres wykonywanych badań. Sposób postępowania z próbkami opisany był normach PN oraz ISO oraz w dokumentacji systemu zarządzania: *Księga Jakości*, *Instrukcja Ogólna IO-DPA-04 „Postępowanie z próbkami paliw, odpadów, kruszyw, sorbentu, piasku i innych obiektów do badań”*, *Instrukcja Ogólna IO-DPA-09 „Instrukcja analiz paliw stałych, ciekłych, odpadów, osadów, piasków, kruszyw”*, *IO-DPA-07 „Zapewnienie jakości wyników badań”* i innych.

Pobieranie i przygotowanie próbek odbywało się zgodnie z normą PN-G-04502:2014-11 *Węgiel kamienny i brunatny. Pobieranie i przygotowanie próbek do badań laboratoryjnych. Metody podstawowe* lub na opartych na wyżej wymienionej normie instrukcjach badawczych, obowiązujących w danym oddziale TW (w EISa - IB-DPA-15 *Węgiel kamienny. Pobieranie próbek i przygotowanie próbki laboratoryjnej*).

Próbki pobrane w EISa były pakowane do zgrzewanych worków foliowych, rejestrowane w *Zeszycie przyjęcia próbek węgla*, a następnie w funkcjonującej w oddziałach DACH aplikacji komputerowej CS-17 LIMS. Na worki naklejane są etykiety z numerem próbki oraz dołączane karty informacyjne z danymi dotyczącymi danej próbki (wydruki z CS-17 LIMS). Podczas rejestracji próbka otrzymywała jedyny niepowtarzalny numer (kod) zgodnie z wytycznymi zawartymi w instrukcji IO-DPA-04.

Z każdej dostawy przygotowywane były dwie próbki laboratoryjne. Jedna z nich przekazywana była do badań, a druga stanowiła próbkę kontrolną, która przechowywana była w odrębnym pomieszczeniu. Próbki do badań przekazywane były do LC na bieżąco na podstawie *Protokołu przekazania próbki do badań* (wydruk z CS-17 LIMS).

Próbki pobrane w EISa przewożone były codziennie do LC. Przyjmowanie i rejestrowanie ich przez LC odbywało się na podstawie *Protokołu przekazania próbki do badań* oraz *Karty informacyjnej dla próbki*. Każda z próbek rejestrowana była zgodnie z kodem nadanym w systemie CS-17 LIMS. Próbka poddawana była badaniu zgodnie z przewidywanym dla danego dostawcy harmonogramem badań, zachowując przez cały czas niepowtarzalny kod. W LC ustalane były następujące parametry węgla: zawartość wilgoci całkowitej, wilgoci analitycznej, popiołu, siarki, oznaczanie ciepła spalania i obliczanie wartości opałowej. Analizy wykonywane były zgodnie z dedykowanymi dla węgla kamiennego normami PN-G oraz PN-ISO.

Po wykonaniu badań wyniki analityczne wprowadzane były do prowadzonego w wersji elektronicznej *Rejestru analiz*, w którym następowało przeliczenie poszczególnych parametrów na stan roboczy. Tak przeliczone wyniki badań węgla w stanie roboczym wprowadzane są do systemu IFS, a osoby upoważnione do korzystania z tych wyników poprzez system IFS otrzymują je tylko do odczytu.

Wyniki badań w wersji papierowej przechowywane były w LC oraz w wersji elektronicznej w IFS i na dyskach sieciowych. Pobieranie próbek węgla i analityka węgla kamiennego w LC objęta była Zakresem Akredytacji PCA nr AB 688.

2.4 Zabezpieczenie systemu informatycznego, do którego wprowadzane były dane nt. węgla, przed ingerencją osób nieuprawnionych

W Spółce obowiązywał⁷⁴ *Regulamin Zarządzania Systemem Informatycznym w Grupie Tauron*, który stanowił dokument powiązany z Megaprocesem 3.7. *Wsparcie IT*⁷⁵. Zgodnie z tym regulaminem oraz wyjaśnieniami Głównego Specjalisty-Koordynatora w Biurze Planowania i Rozwoju Systemów Informatycznych: *w systemach IT pracują wyłącznie użytkownicy, którym nadano uprawnienia na podstawie wniosków o nadanie uprawnień zatwierdzonych zgodnie z zdefiniowaną ścieżką zatwierdzeń. Dane w systemie modyfikować mogą wyłącznie użytkownicy, którzy przeszli poprawnie proces autentykacji – logowania do systemu*. System pozwalał też na wskazanie osoby dokonującej zmiany oraz wyświetlenie historii tych zmian.

(akta kontroli: tom I str. 260-313, 422)

2.5 Dysponowanie przez Oddziały zapasami węgla

W okresie objętym kontrolą TW dysponowała zlokalizowanym na terenach swoich oddziałów składowiskami węgla o łącznej maksymalnej pojemności szacowanej na 1.102.800 Mg⁷⁶, przy czym maksymalna pojemność składowiska EIJw III szacowana była na 330.000 Mg, a EISa na 180.000 Mg węgla.

W 2017 r. średni poziom zapasów⁷⁷ miałow energetycznych w EIJw III wynosił 211 tys. ton, a w 2018 r. 215,6 tys. ton, przy czym stan początkowy zapasów na dzień 1 stycznia 2017 r. wynosił 260 693 t, a na dzień 1 stycznia 2018 r. - 165 294 ton. Stan końcowy na dzień 31 grudnia 2018 r. - 343 992 t.

Przez cały okres objęty kontrolą, za wyjątkiem grudnia 2017 r. i stycznia 2018 r., EIJw III utrzymywała zapasy na poziomie przekraczającym stany wymagane przepisami *rozporządzenia o zapasach*. W 2017 r. średni poziom zapasów węgla w EISa wynosił 101,5 tys. ton, a w 2018 r. – 84,7 tys. ton. Stan zapasów węgla na 1 stycznia 2017 r. wynosił 156 975 t, a koniec tego roku 72 785 ton. Na dzień 31 grudnia 2018 r. stan zapasów węgla w EISa wynosił 133 964 tony.

W całym okresie objętym kontrolą, według stanów na koniec miesiąca, w EISa nie wystąpiły niedobory zapasów węgla w stosunku do stanów wymaganych przepisami *rozporządzenia o zapasach*.

(akta kontroli: tom I str. 753-757)

W grudniu 2017 r. oraz styczniu 2018 r. zapasy EIJw III były niższe niż wymagane przepisami *rozporządzenia o zapasach*. Odnosząc się do tego Prezes TW wyjaśnił, że: *w okresie poprzedzającym grudzień 2017 oraz styczeń 2018 roku nastąpiły istotne ograniczenia w dostawach paliw zużywanych do wytwarzania energii elektrycznej oraz ciepła co w konsekwencji spowodowało sukcesywne obniżenie stanów zapasów węgla i obniżenie ich na poziomie niższym od wymaganego w rozporządzeniu (...). Przyczyną tego był brak realizacji dostaw węgla od poszczególnych kopalń w ilościach określonych harmonogramach dostaw. Trudna sytuacja dostaw węgla na Rynku Polskim w drugiej połowie 2017 roku nie pozwoliła zgromadzić wystarczającej ilości zapasów przed zbliżającym się okresem jesienno-zimowym. W związku z powyższym prowadzono korespondencję z poszczególnymi dostawcami celem zwiększenia dostaw i niedopuszczenia do obniżenia wielkości*

⁷⁴ Wprowadzony Zarządzeniem 34/2018 z dnia 20 lipca 2018 r.

⁷⁵ Wcześniej obowiązywała Instrukcja Zarządzania Systemem Informatycznym w Grupie Tauron wprowadzona Zarządzeniem z dnia 2 marca 2017 r.

⁷⁶ W tym szacowana pojemność składowisk: w EIJw II - 50.000 Mg, EIŁz - 257.000 Mg, EIŁg - 205.000 Mg i ESW – 80.000 Mg.

⁷⁷ Liczony jako średnia arytmetyczna wskazań na koniec miesiąca.

zapasów poniżej poziomu określonego w w/w rozporządzeniu (...). Dodatkowo w drugiej połowie 2017 roku obserwowano problemy związane z transportem kolejowym. Wiele składów wagonów nie zostało podstawionych do poszczególnych kopalń co również przyczyniło się w dużym stopniu do ograniczenia oraz opóźnienia w dostawach węgla. W tym okresie wielokrotnie monitorowano u przewoźników kolejowych jak i samochodowych w celu realizacji dostaw zgodnie z harmonogramami.

O niedoborze węgla TW poinformowała Prezesa URE, co zostało szczegółowo przedstawione w punkcie 1.8 wystąpienia.

(akta kontroli: tom I str. 259, 440-441, 514-515, tom II str. 99-102, 111)

W latach 2017-2018 stany zapasów w EIJw III (według wskazań na koniec miesiąca) były średnio wyższe o 85% i 65% od limitów wskazanych w rozporządzeniu o zapasach.

(akta kontroli: tom I str. 259, 514-515)

Na pytanie, jak często i w jakich sytuacjach realizowane do elektrowni dostawy węgla kierowane były bezpośrednio do zbiorników przykottłowych, z pominięciem składowiska, Prezes Spółki - odnosząc się do działania EIJw III - wyjaśnił, że: *Paliwo, które jest dostarczane do elektrowni pochodzi od wielu dostawców i jego parametry jakościowe są zróżnicowane. Celem zapewnienia stabilnej pracy bloków energetycznych, co do zasady dostarczany węgiel kierowany jest na składowiska, gdzie w wyniku stosowanej technologii następuje mieszanie paliwa a następnie dostarczanie wymieszanego paliwa do zasobników przykottłowych. Podawanie węgla na zasobniki bezpośrednio z dostaw kolejowych wymusza sytuacja ruchowa. Podstawową przyczyną takiego sposobu podawania są ograniczenia technologiczne, awarie urządzeń nawęglania oraz naprawy remontowe. (...) Innym czynnikiem, który miał wpływ na bezpośrednie podawanie paliwa na zasobniki przykottłowe to długotrwałe opady deszczu, które spowodowały osunięcie składu mialu węglowego (samoistny spływ mialu, lawina węglowa) na torowiska co spowodowało zablokowanie ładowarek i zwałowarek przez mial. Wskazał przy tym, że w przypadku EIJw III udział paliwa bezpośrednio podawanego z wagonów do zbiorników przykottłowych wyniósł w 2017 r. około 14% odebranych dostaw⁷⁸, a w 2018 roku około 1%.*

Odnosząc się natomiast do przesłanek takiego działania w EISa, wskazał na:

- *rodzaj dostarczonego węgla do rozładunku na bunkier szczelinowy,*
- *jakość, głównie wilgoć posiadanego węgla, (jeżeli na składowisku jest bardzo mokry węgiel a dostarczony węgiel jest mniej wilgotny wtedy kierowany jest bezpośrednio do zasobnika przykottłowego z pominięciem składowiska),*
- *awarie urządzeń nawęglania (ładowarko-zwałowarki, dołu załadunkowego itp.- szczególnie w skrajnych temperaturach latem i zimą),*
- *ograniczenia technologiczne (np. remonty urządzeń).*

Nie podał przy tym jaka ilość węgla kierowana była w EISa bezpośrednio do kottłów, gdyż ilość ta *jest trudna do określenia, ponieważ było to zależne od ruchu bloków oraz wielkości dostaw węgla w danym okresie czasu.*

Jednocześnie odpowiadając na pytanie, czy w Oddziałach Spółki występowały sytuacje, w których służby nawęglania – z uwagi na brak na zwałowiskach odpowiedniego węgla – nie były w stanie przygotować mieszanek mieszczących się w parametrach jakościowych odpowiednich dla posiadanych instalacji wytwórczych, stwierdził, że: *W okresie od roku 2017 do 2018 w Elektrowniach Jaworzno III i Siersza prowadzona była rotacja i mieszanie paliw dostarczanych na składowiska. Stan zapasu węgla na składowiskach umożliwiał w tym okresie uśrednianie paliwa.*

⁷⁸ Odpowiednio 430 481 Mg i 15 067 Mg.

Uśrednione paliwo było podawane na zasobniki przykotłowe bloków energetycznych. W związku z powyższym w Elektrowniach nie występowały sytuacje, w których nie można było przygotować odpowiednich mieszanek dla posiadanych instalacji wytwórczych.

(akta kontroli: tom I str. 753-757)

2.6 Sporządzanie przez oddziały inwentaryzacji zapasów węgla

W okresie objętym kontrolą oddziały EIJw III i EISa dokonywały inwentaryzacji zapasów węgla na koniec każdego kwartału, a ich wyniki wprowadzane były do systemu IFS. Na ich podstawie dokonywano również ostatecznego ustalenia wielkości zużycia (rozchodu) węgla w poszczególnych miesiącach. Inwentaryzację każdorazowo przeprowadzał Zespół Inwentaryzacyjny powołany przez Prezesa Spółki.

Zgodnie z obowiązującą w TW *Instrukcją inwentaryzacji*⁷⁹, przeprowadzona w Spółce inwentaryzacja miała na celu m.in.:

- 1) *prawidłowe, rzetelne, wiarygodne i udokumentowane ustalenie rzeczywistego stanu składników majątku i źródeł ich pochodzenia na określony dzień,*
- 2) *weryfikację ksiąg rachunkowych ze stanem faktycznym wynikającym z Inwentaryzacji,*
- 3) *ustalenie różnic inwentaryzacyjnych i odpowiednie ujęcie ich w księgach rachunkowych,*
- 4) *ocenę zabezpieczenia majątku Spółki w szczególności przed zniszczeniem, kradzieżą, pożarem, zalaniem,*
- 5) *ocenę przydatności gospodarczej posiadanych składników majątku,*
- 6) *podjęcie działań skierowanych przeciwko powstawaniu nieprawidłowości w gospodarowaniu majątkiem,*
- 7) *rozliczanie osób materialnie odpowiedzialnych za powierzone mienie.*

(akta kontroli: tom I str. 26-313 i tom IV str. 116-172)

Dokonywanie obmiaru ilości składowanego węgla, m.in. na koniec roku, zlecane było firmom zewnętrznym świadczącym wyspecjalizowane usługi geodezyjne, które każdorazowo opracowywały operaty z pomiaru ilości paliwa zmagazynowanego na składowiskach EIJw III i EISa. Pomiar objętości węgla na zwalach realizowany był każdorazowo metodami geodezyjnymi⁸⁰, przy użyciu specjalistycznych programów, a ustalenie ciężaru objętościowego wykonywane było metodą skrzyniową⁸¹, przy czym ilość pobranych prób - zgodnie z *Instrukcją inwentaryzacji* - zależna była od objętości inwentaryzowanej przyzmy. We wszystkich przypadkach, za wyjątkiem opisanej wyżej inwentaryzacji w EIJw III na koniec września 2017 r., różnice pomiędzy stanem rzeczywistym, a stanem wykazany w księgach rachunkowych EIJw III i EISa, nie przekraczały wielkości dopuszczalnego błędu przyjętego w *Instrukcji inwentaryzacji* (2,5%).

Wynikało to z przyjętej w TW metody ustalania zużycia węgla, zgodnie z którą wyniki inwentaryzacji kwartalnych były w EIJw III i EISa podstawą do ustalenia ostatecznego poziomu zużycia (rozchodów) węgla. Skutkowało to tym, że po wprowadzeniu do rozchodów ewentualnych różnic pomiędzy stanem magazynowym ustalonym w wyniku obmiarów, a stanem ewidencyjnym, nie było podstaw do podejmowania działań, o których mowa w art. 27 ust. 2 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁸².

⁷⁹ Wprowadzoną zarządzeniem Prezesa TW Nr 48/2018 z dnia 30 października 2018 r. oraz obowiązującą poprzednio *Instrukcja inwentaryzacji* wprowadzona zarządzeniem Prezesa TW Nr 15/2017 r. z 10 marca 2017 r.

⁸⁰ Metoda fotogrametryczna.

⁸¹ Skrzynia o pojemności 0,25 m³.

⁸² Dz. U. z 2019 r. poz. 351, zwana dalej „*uor*” lub „*ustawą o rachunkowości*”.

Stwierdzone
nieprawidłowości

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli stosowanie metod pośrednich do określania zużycia węgla i ostatecznego ustalania wielkości jego rozchodów w oparciu o wyniki przeprowadzanych co kwartał inwentaryzacji było niezgodne z obowiązującą w Spółce *Polityką rachunkowości* oraz *Instrukcją inwentaryzacji*. W dokumentach tych wskazano bowiem, że celem przeprowadzanych w Spółce inwentaryzacji⁸³ ma być dokonanie sprawdzenia, czy prowadzona w jednostce ewidencja aktywów jednostki (w tym ich przychodów i rozchodów) jest rzetelna i pozwala na prawidłową ocenę jej sytuacji oraz kosztów prowadzonej przez nią działalności, a także ujawnienie ewentualnych różnic pomiędzy stanem rzeczywistym a wykazanym w księgach rachunkowych oraz wyjaśnienie przyczyn ich powstania (art. 27 ust. 2 *uor*). Nie wskazano w nich natomiast, że celem ich przeprowadzania ma być wyliczanie zużycia materiałów i surowców, a co za tym idzie określanie kosztów wytworzenia. Zauważyć też należy, że określone w ww. dokumentach cele, w przypadku stosowanej w TW metody ustalania rozchodów węgla w oparciu o metodę pośrednią, nie są możliwe do osiągnięcia. Podkreślić przy tym należy, że w przypadku prowadzenia ewidencji rozchodów zużytego węgla w oparciu o codzienne wyniki jego ważenia (które i tak są wykonywane), nie doszłoby do opisanej wyżej sytuacji z 2017 r., kiedy to wykazywane w systemie IFS zużycie węgla było dużo niższe od rzeczywistego.

Jednocześnie NIK pragnie zauważyć, że wnioski z raportu Zespołu ds. wyjaśnienia przyczyn stwierdzonych w ELJw III w drugiej połowie 2017 r. nieprawidłowości przy ustalaniu zużycia węgla i wielkości jego rozchodów oraz podjęte ostatecznie w tej sprawie decyzje Zarządu wskazują, że do tych nieprawidłowości doszło na skutek błędów w systemie przeliczania energii wytworzonej w ELJw III na wielkość odnotowywanego w systemie IFS zużycia węgla. Świadczy o tym również jednostkowy charakter wystąpienia różnic, niemający miejsca w innych terminach i na innych składowiskach TW.

Jednocześnie, zamieszczone powyżej wykresy wskazują, że opisana sytuacja była możliwa, ponieważ rozchody węgla nie były oparte bezpośrednio o wskazania wag zainstalowanych na taśmociągach podających węgiel do zbiorników przykotłowych.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia przyjęte w Spółce regulacje określające sposób ewidencjonowania dostaw węgla do należących do Spółki elektrowni oraz przeprowadzania jego odbiorów jakościowych. Pozytywnie ocenić należy również utrzymywanie w badanym okresie zapasów węgla na poziomie wyższym niż wymagane przepisami *rozporządzenia o zapasach*, mimo wystąpienia w ELJw III w grudniu 2017 r. i styczniu 2018 r. krótkotrwałych trudności w tym zakresie.

Zdaniem NIK, negatywnie ocenić należy jednak funkcjonujący w oddziałach Spółki sposób ewidencjonowania rozchodów węgla ze zwałowisk, który oparty był na wyliczeniach zużycia węgla na podstawie ilości wyprodukowanej przez dany oddział energii. Wprawdzie stosowane w elektrowniach metody zapewniały dużą dokładność wyliczeń, lecz ich wykorzystywanie było niezgodne z obowiązującą w TW *Polityką rachunkowości* i *Instrukcją inwentaryzacji*, gdyż uniemożliwiało osiągnięcie celów inwentaryzacji wskazanych w tych dokumentach, a w szczególności sprawdzenia, czy prowadzona w jednostce ewidencja aktywów jednostki jest rzetelna i pozwala na prawidłową ocenę sytuacji jednostki i kosztów prowadzonej przez nią działalności oraz ujawnienia ewentualnych różnic pomiędzy stanem rzeczywistym a wykazanym w księgach rachunkowych oraz wyjaśnienie przyczyn ich powstania.

⁸³ W tym wykonywanych w ramach realizacji wymogów *ustawy o rachunkowości*.

3. Prawdliwość wyboru dostawców węgla kamiennego, w tym zapewnienie odpowiedniej jego jakości

Opis stanu faktycznego

3.1 Parametry fizykochemiczne węgla optymalne dla zainstalowanych w Spółce instalacji wytwórczych

W EIJw III eksploatowano sześć kotłów pyłowych typu OP-650 o mocy wprowadzonej w paliwie 560 MW każdy (łącznie 3 360 MW). W produkcji energii wykorzystywano proces energetycznego spalania węgla kamiennego lub mieszanki węgla kamiennego (90% składu mieszanki paliwowej) wraz z biomasą (10%).

Według Decyzji Marszałka Województwa Śląskiego nr 3005/OS/2008 z dnia 21 listopada 2008 r.⁸⁴, parametry spalane w ww. kotłach węgiel kamienny powinny spełniać następujące wymagania:

- wartość opałową - od 17 do 23 MJ/kg;
- zawartość popiołu - do 25%;
- zawartość siarki - do 1,6%.

Zużycie węgla przez jeden kocioł, przy obciążeniu maksymalnym, wynosiło ok. 105 Mg/h. Prognozowane zużycie węgla przez EIJw III określone zostało na 4 mln Mg/rok.

(akta kontroli: tom I str. 260-313)

EISa posiadała sześć kotłów, w tym dwa fluidalne OFz-425 (bloki 1 i 2) o mocy cieplnej 337 MW oraz 4 kotły pyłowe OP-380 (bloki od 3 do 6) o mocy 303,7 MW. W okresie objętym kontrolą eksploatowano cztery kotły (1, 2, 3 i 6), a ich łączna moc wynosiła 940 MW. W produkcji energii wykorzystywano proces spalania węgla kamiennego lub mieszanki węgla kamiennego.

Stosownie do *Pozwolenia Zintegrowanego* udzielonego decyzją Wojewody Małopolskiego⁸⁵, stosowany w ww. kotłach węgiel kamienny powinien posiadać następujące parametry:

- średnia wartość opałowa Q_{ir} - od 16 do 21 MJ/kg;
- zawartość popiołu A_r - do 27%;
- zawartość siarki S_r - do 1,4%.

Zużycie węgla do produkcji energii elektrycznej i ciepła określono w treści *Pozwolenia* na ok. 2 mln Mg/rok.

(akta kontroli: tom IV str. 88, 235-314)

Główny Inżynier Biura Kontroli Eksploatacji TW wyjaśnił, że: *Spółka nie posiada analiz w zakresie określenia optymalnych parametrów spalanych surowców energetycznych lub mieszanek. Dodał, że wieloletnia eksploatacja poszczególnych jednostek wytwórczych pozwoliła na określenie takich parametrów w kontekście spalania zróżnicowanych surowców energetycznych, co było zauważalne podczas spalania węgla o różnorodnych parametrach fizykochemicznych.*

Dodał też, że *Spółka opracowała na potrzeby własne tabelę pt. Parametry optymalne i ilości paliwa produkcyjnego (węgla) dla potrzeb jednostek wytwórczych TAURON Wytwarzanie SA.*

(akta kontroli: tom II str. 1)

⁸⁴ Na jej podstawie udzielono TW *Pozwolenia zintegrowanego dla instalacji spalania paliw w Elektrowni Jaworzno III*, zmienionej decyzjami Marszałka Województwa Śląskiego Nr 923/OS/2009 z 26 marca 2009 r., Nr 1326/OS/2010 z 14 kwietnia 2010 r., Nr 189/OS/2011 z 25 stycznia 2011 r., Nr 128/OS/2012 z 19 stycznia 2012 r., Nr 458/OS/2014 z 6 marca 2014 r. Nr 2171/OS/2014 z 31 października 2014 r., Nr 2254/OS/2014 z 13 listopada 2014 r. oraz postanowieniem Marszałka Województwa Śląskiego Nr 1075/OS/2014 z 11 grudnia 2014 r., udzielającej TW *Pozwolenia zintegrowanego dla instalacji spalania paliw w Elektrowni Jaworzno III*.

⁸⁵ Decyzja nr ŚR.III.LK.6663-13-9-05/06 z dnia 25 lipca 2006 r. ze zm.

[...]TP

(akta kontroli: tom II str. 2)

[...]TP

(akta kontroli: tom IV str. 317)

[...]TP

(akta kontroli: tom II str. 4-19)

3.2. Wybór dostawców węgla kamiennego dla oddziałów TW oraz zapewnienie odpowiednich ilości i jakości zakupionego węgla

[...]TP

(akta kontroli: tom II str. 254)

Prezes TW nie wyjaśnił jednoznacznie, czy TPE dysponowała bieżącymi informacjami na temat ilości i jakości posiadanego w danej chwili przez dany oddział węgla⁸⁶, wskazując jednak, że *Oddziały TAURON Wytwarzanie codziennie przesyłają do TPE informacje o ilości dostarczonego, zużytego oraz aktualnego stanu zapasu w każdej elektrowni. TPE ma dostęp na bieżąco (w aplikacji IFS Paliwa) do informacji i dokumentów przekazywanych z Oddziałów TW w tym wolumen dostarczony do TW oraz analizy chemiczne dostaw jak również korekty analiz wynikających z rozliczeń wtórnych (...). Dodatkowo comiesięcznie przekazywane są do obszaru ryzyk w TPE dane odnośnie zgromadzonej energii chemicznej na składowiskach węgla, energii chemicznej według systemu IFS, ilości dostaw poniżej parametrów granicznych wynikających z umów, poniesionych opłat za postój wagonów z tytułu wydłużonego czasu rozładunku, ilości spalonego oleju opałowego na podtrzymanie płomienia z tytułu złej jakości paliwa, zużycia sorbentu oraz ilości analiz komisyjnych.*

(akta kontroli: tom I str. 753-757)

Według specyfikacji dostaw węgla stanowiącej integralną część umowy wieloletniej sprzedaży węgla do celów energetycznych nr 2017/UH/TPE/HWW/00746 zawartej z TWD w dniu 3 kwietnia 2017 r. wraz z aneksami, parametry graniczne węgla dostarczanego do EIJw III miały posiadać następujące wartości:

- wartość opałowa od 18 500 kJ/kg do 21 500 kJ/kg;
- zawartość popiołu od 16% do 32%⁸⁷ tj. zawartość przekroczona o 12% w stosunku do parametrów optymalnych określonych dla kotłów w EIJw III;
- zawartości siarki od 0,8 % do 1,6%⁸⁸ przekroczono o 0,1% w stosunku do górnej optymalnej granicy tego parametru dla tych kotłów wynoszącej 1,5%;
- zawartość wilgoci od 12% do 22%⁸⁹, przekroczona o 2% w stosunku do górnej optymalnej granicy tego parametru dla tych kotłów wynoszącej 20%.

(akta kontroli: tom II str. 118, 122)

Według specyfikacji dostaw węgla stanowiącej integralną część umowy wieloletniej sprzedaży węgla do celów energetycznych nr 2017/UH/TPE/HWW/00746 zawartej z TWD w dniu 3 kwietnia 2017 r. wraz z aneksami, parametry graniczne węgla dostarczanego do EISa miały posiadać następujące wartości:

- wartość opałowa od 18 500 kJ/kg do 21 500 kJ/kg;

⁸⁶ Jeśli tak, to proszę podać jak te informacje były przekazywane, z jaką częstotliwością i jakie parametry jakościowe prezentowano.

⁸⁷ ZG Brzeszcze

⁸⁸ ZG Sobieski i ZG Janina

⁸⁹ ZG Sobieski i ZG Janina

- zawartość popiołu od 16% do 32%⁹⁰ tj. zawartość przekroczone o 7% w stosunku do górnej optymalnej granicy tego parametru dla tych kotłów w EISa wynoszącej 25%;
- zawartości siarki od 0,8% do 1,6%⁹¹ przekroczone o 0,5% w stosunku do górnej optymalnej granicy tego parametru dla tych kotłów wynoszącej 1,1%;
- zawartość wilgoci od 12% do 22%⁹², przekroczone o 2% w stosunku do górnej optymalnej granicy tego parametru dla tych kotłów wynoszącej 20%.

(akta kontroli: tom III str. 103)

W ocenie Dyrektora EISa średnie parametry dostarczanego węgla spełniały wymagania techniczne przewidziane dla kotłów energetycznych zainstalowanych w Oddziale. W przypadku występowania dostaw, w których parametry węgla przekraczały dopuszczalne wielkości optymalne określone w umowach handlowych, różnice rozliczane były z odpowiednimi bonifikatami.

(akta kontroli: tom IV str. 315-336)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Z uwagi na przyjęty w Grupie Tauron system zaopatrzenia Spółki w surowce energetyczne, w którym za wybór dostawców węgla kamiennego na potrzeby TW odpowiadała TPE⁹³, NIK odstępuje od oceny działań Spółki w powyższym obszarze, zauważając jednak, że kontraktowany przez TPE i odbierany przez TW węgiel nie spełniał - w wielu przypadkach – optymalnych parametrów jakościowych dla instalacji energetycznych zabudowanych w skontrolowanych elektrowniach Spółki. Zauważyć także należy, że rodzaj zakontraktowanego na jej potrzeby przez TPE węgla skutkował koniecznością sporządzania przez TW mieszanek energetycznych, o parametrach pozwalających na ich efektywne spalanie w posiadanych instalacjach wytwórczych. Skutkowało to ponoszeniem przez TW dodatkowych kosztów związanych z ich przygotowaniem⁹⁴, a w przypadku braku możliwości ich przygotowania, z koniecznością spalania surowca o parametrach nieodpowiadających w pełni instalacjom zabudowanym w EIJw III i EISa, a w konsekwencji - do radzenia sobie z możliwymi zakłóceniami eksploatacyjnymi.

4. Umowy na dostawy węgla kamiennego i ich realizacja, z uwzględnieniem prawidłowości odbioru dostaw i rozliczeń z kontrahentami

Opis stanu
faktycznego

4.1 Prawidłowość zawartych umów na dostawę surowców energetycznych

4.1.1. Umowy na dostawy węgla zawarte przez TW

[...]TP

(akta kontroli: tom I str. 260-313, tom II str. 57-100, 104-105, tom III str. 581-669)

[...]TP

(akta kontroli: tom IV str. 91-102)

[...]TP

⁹⁰ ZG Brzeszcze

⁹¹ ZG Sobieski i ZG Janina

⁹² ZG Sobieski i ZG Janina

⁹³ Bądź jako pełnomocnik lub agent Spółki, bądź jako pośrednik od którego Spółka obowiązana była odkupywać nabyty przez TPE na jej potrzeby węgiel.

⁹⁴ Do których można zaliczyć m.in. praca ludzi, maszyn i urządzeń, wyższy koszt zakupu węgla o wysokich parametrach.

(akta kontroli: tom IV str. 407-412)

[...]TP

(akta kontroli: tom I str. 260-313, tom II str. 57-98)

[...]TP

(akta kontroli: tom I str. 260-313)

[...]TP

(akta kontroli: tom II str. 186-189)

4.1.2 Postanowienia zawartych umów na dostawy węgla do TW

Zgodnie z zapisami *umowy sprzedaży węgla nr 1*, sposób, tryb pomiaru masy dostarczonego węgla, reklamacje ilościowe, sposób i tryb rozliczeń jakości dostarczonego węgla, sporządzanie rozliczeń wtórnych oraz wysokość kar umownych z tytułu niedostarczenia lub nieodebrania w danym roku węgla od danego dostawcy, zostały określone dla każdego z dostawców w odpowiadającym mu addendum.

W ww. umowach sprzedaży węgla i addendach zawarto zapisy, które umożliwiały dochodzenie roszczeń z tytułu dostarczenia niezgodnej z umowami jakości węgla. Zapisy te przewidywały udzielanie Spółce przez sprzedawców bonifikat cenowych w przypadku dostarczenia partii węgla, którego podstawowe parametry jakościowe (wartość opałowa, zawartość siarki, popiołu i wilgotność) wykraczały poza określone wielkości graniczne, przy czym ich wielkość zmieniała się liniowo, w zależności od stopnia ich przekroczenia. Poziom stosowanych bonifikat określony był indywidualnie dla każdego z dostawców w poszczególnych umowach (addendach).

[...]TP

(akta kontroli: tom I str. 260-313)

Prezes TW nie wyjaśnił dlaczego w zawartych umowach na dostawę węgla stosowano niejednolite dla wszystkich dostawców bonifikaty cenowe z tytułu niezgodnej z umowami jakości węgla. Przedstawił natomiast sporządzoną w tym zakresie odpowiedź TPE, w której stwierdzono, że: *Wszystkie warunki handlowe, w tym dotyczące jakości węgla ustala TPE SA, a każdy z zawieranych kontraktów węglowych ma odmienny charakter oraz warunki dostaw. Część umów terminowych zawieranych w formule SPOT (w chwili ograniczonej podaży węgla na rynku oraz problemów eksploatacyjnych własnego obszaru wydobywczego) ma w zasadzie warunki dyktowane przez Sprzedawcę z zastrzeżeniem stosowania cen i zapisów rynkowych, przy jednoczesnym zapewnieniu nadzoru ze strony TW i TC w procesie ustalania jakości i masy dostarczanego paliwa. Kontrakty wieloletnie w zależności od formuły dostaw oraz ustaleń handlowych mają stosowany system rozliczeń wtórnych, bądź stosowną gradację cenników, która zabezpiecza kwestie rozliczeń jakościowych. W każdym z zawieranych kontraktów, stosuje się zasadę maksymalnego minimalizowania ryzyk, które mogą zmaterializować się po stronie TPE oraz zapewniony jest udział przedstawicieli TW i TC w procesie poboru próbek, oznaczenia jakości i ustalenia masy dostarczanego paliwa. Ponadto stosowana gradacja w cennikach uwzględnia bonifikaty jakościowe. W przypadku węgla pochodzenia zagranicznego gradacja cenników nie występuje, gdyż węgiel ten charakteryzuje się w zasadzie stałą jakością w danej partii węgla. Natomiast w umowach zawarto zapisy pozwalające na kontrole jakości i masy paliwa przez TW SA i w przypadku wystąpienia różnic w wartości opałowej większych niż (np. 600 kJ/kg dotyczy Węglókoks) TW ma prawo zażądać przeprowadzenia analiz arbitrażowych w niezależnym laboratorium. Wyniki analiz arbitrażowych (średnia arytmetyczna) uznaje się jako ostateczne. Takie przypadki (sporadyczne) miały*

miejsce w roku 2018 i dostawca skorygował faktury zakupowe na rzecz TPE, a następnie TW.

(akta kontroli: tom II str. 99-114)

4.1.3 Stosowanie kar umownych

W zawartych umowach i addendach znajdowały się zapisy dotyczące stosowania kar umownych w przypadku niedostarczenia lub nieodebrania uzgodnionej ilości węgla (mułu) wraz z jednoznacznie określoną tolerancją +/-10% lub +/-20%. Dla poszczególnych dostawców węgla wysokość tych kar umownych została określona na poziomie 5%⁹⁵ lub 10%⁹⁶ wartości netto niedostarczonego lub nieodebranego węgla. Jednocześnie we wszystkich umowach (addendach) zamieszczono zapis, zgodnie z którym każda ze stron mogła uwolnić się od zapłacenia kary umownej, jeżeli wykazała, że nie zrealizowanie zobowiązań nastąpiło z powodu działania siły wyższej.

(akta kontroli: tom I str. 260-313)

4.1.4 Ustalone w umowach zasady odbiorów ilościowych dostarczonego węgla

Umowa sprzedaży węgla nr 1 i zawarte do niej addenda zakładały najczęściej, że pomiar masy sprzedawanego węgla określany będzie na legalizowanych wagach dostawcy i będzie on mógł być sprawdzany na legalizowanych wagach u odbiorcy. W przypadku stwierdzonych różnic między masą netto węgla deklarowaną przez dostawcę w dokumentach przewozowych, a masą netto stwierdzoną u odbiorcy, wyliczoną jako różnica masy brutto i tary, przekraczającą uzgodniony przez strony 2% masy deklarowanej, wynikającą z tolerancji wag i dopuszczalnych ubytków naturalnych, Kupujący mógł złożyć pisemną reklamację ilościową w terminie 7 dni od daty otrzymania dostawy. Złożenie reklamacji ilościowej nie zwalniało jednak odbiorcy od terminowej zapłaty faktury w kwocie odpowiadającej tonażowi podanemu przez dostawcę w liście przewozowym. Oba stronom przysługiwało prawo przeprowadzenia audytu w zakresie prawidłowości procesu załadunku, rozładunku, ważenia, wysyłki i transportu.

W addendach dotyczących pośredników i importerów węgla tj. CZH, Translis i Haldex, którzy realizowali dostawy transportem samochodowym w formule DAP⁹⁷, założono, że pomiar dostarczonego węgla będzie odbywał się u odbiorcy, przy czym zobowiązany on został do przekazywania dostawcy dowodów z ważenia.

(akta kontroli: tom I str. 260-313)

4.1.5 Ustalone w umowach zasady odbiorów jakościowych dostarczonego węgla

Umowa sprzedaży węgla nr 1 i zawarte do niej addenda przewidywały stosowanie wtórnych rozliczeń jakościowych dostarczonego węgla oraz parametry graniczne dostarczanego węgla. Podstawą do ostatecznego określenia jakości dostarczonego do TW węgla (dostawy lub partii) w zakresie jego parametrów handlowych były wyniki badań laboratoryjnych przeprowadzone przez:

- dostawcę (w miejscu jego załadunku) i odbiorcę (w miejscu jego rozładunku);
- odbiorcę (w miejscu rozładunku);
- dostawcę (w miejscu jego załadunku)⁹⁸.

Zgodnie z zapisami addendów, pobieranie prób węgla oraz wykonywanie badań laboratoryjnych miało odbywać się zgodnie z Polskimi Normami lub w inny uzgodniony przez strony sposób przez laboratoria posiadające akredytacje.

⁹⁵ Umowa sprzedaży węgla nr 2, Addendum nr 2 do Aneksu nr 17 (węgiel z TWD), PGG (poprzednio kopalnie KHW), Węglukoks SA

⁹⁶ Dla takich dostawców jak: PGG, Węglukoks Kraj, Translis, EPC, CZH

⁹⁷ El. Jaworzno III, El. Łagisza, El. Łaziska i El. Siersza;

⁹⁸ EPC, Węglukoks

W przypadku PGG podano, że badanie parametrów jakościowych węgla i związane z tym rozliczenia dostaw przeprowadzane będą według jednej z poniższych procedur, przy czym wyboru procedury dokona kupujący i w każdym momencie może dokonać jej zmiany tj.:

- na podstawie pobranych próbek i wykonanych analiz przez niezależne laboratorium,
- na podstawie próbek pobranych w kopalni i u odbiorcy.

W przypadku, gdy dostawca lub odbiorca nie przeprowadzą badań laboratoryjnych danej partii węgla, podstawą określenia jej jakości miały być wyniki analizy przeprowadzonej przez drugą stronę. Z każdej partii węgla miało zostać pobrane i przygotowane od 3 do 4 próbek tj.: podstawowa do wykonania analizy w laboratorium, próbka kontrolna węgla do dostawcy, próbka rozjemcza oraz próbka dla kupującego⁹⁹. Dostawca dla każdej dostawy obowiązany był wystawić *Certyfikat Jakości Węgla*, który następnie przysyłał do sprzedawcy i odbiorcy. Zgodnie z zapisami zawartymi w addendach, TW obowiązana była do powiadomienia dostawcy o wynikach przeprowadzonych przez siebie badań, w terminie do 5 dni od daty odbioru danej partii węgla. W addendach ustalono też dopuszczalne zakresy różnic w wynikach analiz jakościowych wykonanych przez dostawcę i odbiorcę dla każdej partii węgla¹⁰⁰, stwierdzając, że jeśli różnica w wynikach analiz wykonanych przez strony nie będzie większa niż określona w addendach, to do rozliczeń finansowych przyjmowana będzie średnia arytmetyczna parametrów węgla oznaczonych przez kopalnię i odbiorcę. Jeśli zaś różnice te będą większe, to strony mogą wykonać wspólną analizę posiadanych próbek kontrolnych w laboratorium jednej ze stron, przy udziale drugiej strony, a do rozliczeń przyjęte będą średnie arytmetyczne wyników próbek kontrolnych.

W addendach dotyczących dostaw węgla z PGG i JSW, w zakresie rozliczeń wtórnych przyjęto, że okresem rozliczeniowym jakości dostaw węgla będzie miesiąc kalendarzowy, a rozliczeniu podlegać będą dostawy węgla dostarczone odbiorcy i zafakturowane przez sprzedawcę albo partie węgla odebrane w tym okresie przez odbiorcę (odbiorców). Określono też sposób wyliczenia ceny węgla wynikającego z rozliczenia wtórnego (zł/t) oraz tryb i terminy sporządzenia i obiegu dokumentów rozliczeń wtórnych.

W addendach na dostawy mułu oraz węgla z Haldex¹⁰¹, Translis¹⁰² i CZH¹⁰³ podano, że kupujący ma prawo do wstrzymania dostaw partii węgla (mułu) bez żadnych konsekwencji w przypadku, gdy wartość opałowa dostarczonego mułu będzie niższa niż 6 000 kJ/kg¹⁰⁴, a w przypadku węgla niższa niż 16 000 kJ/kg lub 18 000 kJ/kg.

(akta kontroli: tom I str. 260-313)

Umowa sprzedaży węgla nr 2, umowa sprzedaży mułu oraz addenda do umowy sprzedaży węgla nr 1, regulowały kwestie dotyczące rozliczeń jakościowych surowca zakupionego z TWD w ten sposób, że podstawą do określenia jakości każdej sprzedanej i dostarczonej partii węgla/mułu były wyniki badań laboratoryjnych z próbki pobranej i oznaczonej przez LC. Dla dostaw transportem samochodowym próbki pobierano w miejscu rozładunku, a dla dostaw transportem kolejowym - w miejscu załadunku. Podczas pobierania próbek, LC przygotowywało

⁹⁹ W przypadku EPC i Węglokoks – węgiel odbierany i ładowany na wagony w porcie w Gdańsku.

¹⁰⁰ W zakresie wartości opałowej, zawartości popiołu, siarki oraz wilgotności całkowitej np. (wartości opałowej - 1 000 kJ/kg, zawartości popiołu - 2% lub 3%¹⁰⁰, zawartość siarki - 0,2% oraz zawartości wilgotności całkowitej - 2% lub 3%), a w przypadku węgla transportowanego przenośnikiem taśmowym z kopalni KWK Bolesław Śmiały do EILz w zakresie wartości opałowej i zawartości siarki (wartości opałowej - 500 kJ/kg i zawartości siarki - 0,2%).

¹⁰¹ Addendum nr 3 do Aneksu nr 19.

¹⁰² Addendum nr 10 i 11 do Aneksu nr 18, Addendum nr 2 i 3 do Aneksu nr 19, Addendum nr 10 do Aneksu nr 21,

¹⁰³ Addendum nr 14 do Aneksu nr 21

¹⁰⁴ TWD - Addendum nr 3 do Aneksu nr 17.

próbki rozjemcze, a z próbki laboratoryjnej do analizy wydzielano próbki kontrolne. Parametry jakościowe próbek węgla pobranych i oznaczonych przez laboratorium były podstawą do wystawienia faktury dla danej dostawy przez sprzedawcę. W przypadku, gdy dla dostaw realizowanych pod koniec okresu rozliczeniowego, nie było możliwości uzyskania wyników badań laboratoryjnych, w terminie pozwalającym na wystawienie faktury, podstawą do jej wystawienia był sortyment i klasa zbytu węgla. TWD niezwłocznie po uzyskaniu wyników badań laboratoryjnych miał wystawić TW fakturę korygującą.

(akta kontroli: tom I str. 260-313)

4.1.6 Zasady płatności za dostarczony węgiel

Zgodnie z zawartymi umowami, podstawą dokonania zapłaty za węgiel i muł dostarczony odbiorcy była faktura wystawiona przez sprzedawcę, oddzielnie na każdą partię dostawy i zgodnie z zasadami określonymi w umowach. Płatności za zobowiązania wynikające z tych faktur dokonywane były w formie przelewów pieniężnych na rachunek bankowy sprzedawcy w terminie 30 dni, licząc od dnia wystawienia faktury z zastrzeżeniem, że jeżeli prawidłowo wystawiona faktura zostanie dostarczona kupującemu po upływie 7 dni roboczych od daty jej wystawienia, termin płatności będzie liczony od daty jej otrzymania przez kupującego. Określony w powyższy sposób termin płatności dotyczył również ewentualnych faktur korygujących. Strona zobowiązana do zapłaty dokonywała płatności na rachunek bankowy dostawcy wskazany w umowach.

Umowy na zakup węgla i mułu nie przewidywały stosowania przedpłat za zakupione paliwa oraz dodatkowych kosztów ponoszonych przez odbiorcę w związku z realizacją dostaw.

Dostawy węgla realizowane były transportem kolejowym i transportem samochodowym na koszt kupującego, na warunkach:

- wagon stacja nadania lub środek transportu wskazany przez kupującego, podstawiony do dostawcy realizującego wysyłki (FCA);
- bocznicą własną odbiorcy (CPT).

(akta kontroli: tom III str. 91-108, 407-412, 581-592)

4.1.7 Umowy depozytowe

[...]TP

(akta kontroli: tom I str. 260-313, tom II str. 585-643)

Wiceprezes Zarządu TW wyjaśnił, że *kompetencje w zakresie zakupu paliw węglowych zgodnie z modelem biznesowym Grupy Tauron, zostały skupione w TPE, która realizując tę funkcję, nabyła dla potrzeb produkcyjnych TW [...]TP*

(akta kontroli: tom II str. 644-647)

4.1.8 Umowy transportowe na dostawy węgla

W okresie objętym kontrolą węgiel kamienny dostarczany był do Oddziałów TW, w tym do ELJW III i EISa, na podstawie czterech umów zakupu usług transportowych (trzy umowy na transport kolejowy¹⁰⁵ i jednej umowy na transport samochodowy¹⁰⁶).

¹⁰⁵ 1) Umowa o usługi przewozowe zawarta 20 grudnia 2002 r. pomiędzy PKE SA w Katowicach Elektrownia Jaworzno III w Jaworznie a Przedsiębiorstwem Wielobranżowym „Transprzet - Jaworzno III” Sp. z o.o. Umowa zawarta od dnia 1 stycznia 2003 r. na czas nieokreślony dot. transportu węgla do ELJW III. Do umowy zawarto 5 aneksów. Umowę rozwiązano na podstawie porozumienia zawartego w dniu 21 marca 2018 r.

2) umowa nr 2016/UM/TPE/KZZ/00657/G/1 zawarta 26 stycznia 2016 r. pomiędzy TW reprezentowaną przez TPE a Konsorcjum Firm: CTL Logistics Sp. z o.o. (Lider Konsorcjum), DB Schenker Rail Polska SA i Rail Polska Sp. z o.o. wraz z aneksami nr 1 z dnia 3 marca 2016 i aneksem nr 2 z dnia 11 kwietnia 2017 r.

3) umowa nr 2017/UM/TPE/KAK/21820/G/2 zawarta w dniu 29 grudnia 2017 r. pomiędzy TW reprezentowaną przez TPE a Konsorcjum: DB Cargo Polska SA (Lider Konsorcjum), CTL Logistics Sp. z o.o. i Rail Polska Sp. z o.o. wraz z aneksem nr 1 z 13 sierpnia 2018 r.

Muł do EIJw III dostarczano natomiast na podstawie umowy o usługi przewozowe zawartej w 20 grudnia 2002 r.¹⁰⁷, którą rozwiązano na podstawie porozumienia zawartego w dniu 31 marca 2018 r.

(akta kontroli: tom II str. 764-872)

Ponadto, w wyniku przeprowadzonych przez TPE postępowań przetargowych zawarto dwie umowy¹⁰⁸ o wykonanie usługi transportu kolejowego węgla z kopalń nadawców¹⁰⁹ do sześciu Oddziałów Spółki¹¹⁰.

W zawartych umowach o wykonanie usługi transportu kolejowego węgla przyjęto, że do Oddziałów Spółki zostaną przewiezione następujące ilości węgla: [...]TP

W cenę wliczone było przewoźne oraz pobyt wagonów w dyspozycji odbiorców na czas rozładunku¹¹¹ (w zależności od wielkości składu), przy czym zasady te były określone odrębnie dla każdego oddziału TW.

(akta kontroli: tom II str. 811-872)

Umowa na zakup usługi transportu samochodowego paliwa produkcyjnego¹¹² do EIJw III z dnia 11 kwietnia 2018 r., została zawarta w wyniku przeprowadzonego przez TW w lutym 2018 r. postępowania elektronicznego o udzielenie zamówienia publicznego, w trybie przetargu nieograniczonego o wartości nieprzekraczającej kwot określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 11 ust 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych¹¹³. [...]TP Postępowanie zostało przeprowadzone i udokumentowane zgodnie z *Regulaminem udzielania zamówień w Grupie Tauron*¹¹⁴.

(akta kontroli: tom II str. 768-781)

4.2. Realizacja umów na dostawy węgla do EIJw III i EISa

4.2.1 Wielkość i jakość węgla dostarczonego do EIJw III i EISa oraz prawidłowość jego odbiorów i rozliczania dostaw

W latach objętych kontrolą, według danych uzyskanych z TPE, do EIJw III przyjęto łącznie 5 586 443,72 t miałów energetycznych, z tego 3 084 241,34 t w 2017 r. i 2 502 202,38 t w 2018 r. Największym dostawcą tego surowca do tej elektrowni były zakłady TWD, które dostarczyły do niej łącznie 3 423 236,51 t¹¹⁵, z czego w 2017 r. - 2 070 261,87 t¹¹⁶ (67,1% ogółu dostaw w tym roku) i w 2018 r. 1 102 974,64 t¹¹⁷ (54,1%).

W tym samym czasie do EISa przyjęto łącznie 1 478 975,88 t węgla, z tego odpowiednio: 701 336,38 w 2017 r. i 777 639,50 t w 2018 r., w tym z zakładów górniczych TWD odpowiednio: 402 853,46 t¹¹⁸ (57,4%) i 777 639,50 t¹¹⁹ (36,8%).

¹⁰⁶ Umowa zlecenia nr 2018/UM/TW/01RZL/06149/L zawarta w dniu 11 kwietnia 2018 r. zawarta pomiędzy TW a PETRO CARBON ENERGIA Sp. z o.o. Spółka Komandytowa na zakup usługi transportu samochodowego paliwa produkcyjnego do TW - Oddział Elektrownia Jaworzno III.

¹⁰⁷ Umowa zawarta pomiędzy PKE SA a Przedsiębiorstwem Wielobranżowym „Transprzet Jaworzno III” Sp. z o.o. wraz z aneksami, na transport mułów do EIJw II oraz miałów do EIJw III z ZG Sobieski. Umowa ta została zawarta od 1 stycznia 2003 r. na czas nieokreślony.

¹⁰⁸ Umowa nr 2016/UM/TPE/KZZ/00657/G/1 z dnia 26 stycznia 2016 r. oraz umowa nr 2017/UM/TPE/KAK/21820/G/2 zawarta w dniu 29 grudnia 2017 r.

¹⁰⁹ KW, KHW – (przekształcone następnie w PGG), JSW i inne

¹¹⁰ EI. Jaworzno III, EI. Jaworzno III, EI. Łaziska, EI. Łagisza, EI. Siersza i EI. Stalowa Wola

¹¹¹ Do 10/18/24 godzin (w zimie) oraz 10/16/20 godzin (w lecie).

¹¹² Zawarta z firmą PETRO CARBON ENERGIA Sp. z o.o. Sp. K. (zwana dalej „PCE”) i dotycząca dostaw z Haldex-Panewniki w Mikołowie. Termin realizacji od dnia zawarcia umowy do 31 grudnia 2018 r.

¹¹³ Dz. U.2018, poz.1986 ze zm., zwana dalej „ustawą Pzp”.

¹¹⁴ Stanowiącym załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 46/2017 Prezesa Zarządu TPE z 11 kwietnia 2017 r.

¹¹⁵ 61,3% ogółu dostaw w okresie objętym kontrolą.

¹¹⁶ Z ZG Janina – 380 897,68 t, z ZG Brzeszcze – 273 976,54 t, a z ZG Sobieski – 1 415 387,65 t.

¹¹⁷ Z ZG Janina – 302 260,44 t, z ZG Brzeszcze – 277 121,39 t, a z ZG Sobieski – 773 592,81 t.

¹¹⁸ Z ZG Janina – 377 727,71 t, z ZG Brzeszcze – 19 108,95 t, a z ZG Sobieski – 6016,80 t.

¹¹⁹ Z ZG Janina – 243 571,37 t, z ZG Brzeszcze – 35 316,34 t, a z ZG Sobieski – 7 505,18 t.

Średnie ważone roczne parametry węgla dostarczonego w tych latach przedstawiały się następująco:

➤ ELJw III:

- 2017 r.: Qir – 19 720 kJ/kg; Ar – 18,37%; Str – 1,05%; Wtr – 16,52%;
- 2018 r.: Qir – 20 492 kJ/kg; Ar – 18,05%; Str – 0,89%; Wtr – 14,91%;

➤ EISa:

- 2017 r.: Qir – 19 310 kJ/kg; Ar – 17,07%; Str – 1,16%; Wtr – 17,55%;
- 2018 r.: Qir – 19 058 kJ/kg; Ar – 20,75%; Str – 1,11%; Wtr – 15,61%.

Powyższe dane wskazują, że w ujęciu rocznym parametry te nie przekraczały granicznych parametrów optymalnych określonych dla zabudowanych w tych elektrowniach instalacji wytwórczych¹²⁰.

Dane za poszczególne miesiące ww. lat wskazują jednak, że:

- w przypadku dostaw do ELJw III średnia ważona zawartość popiołu Ar przekroczone była czterokrotnie¹²¹;
- w przypadku dostaw do EISa średnia ważona zawartość siarki Str przekroczone była czternastokrotnie¹²².

Średnie ważone miesięczne parametry jakościowe węgla dostarczonego do ELJw III w okresie objętym kontrolą z kopalń należących do TWD, w stosunku do optymalnych parametrów, przyjętych dla kotłów pracujących tej elektrowni¹²³ kształtowały się następująco¹²⁴:

- wartość opałowa wynosiła od 17 456 kJ/kg¹²⁵ do 23 508 kJ/kg¹²⁶, przy czym najczęściej¹²⁷ wartość tego parametru mieściła się w granicach optymalnych dla zainstalowanych w tej elektrowni urządzeń (od 18.000 do 22.000 kJ/kg);
- zawartość siarki wynosiła od 0,21%¹²⁸ do 1,68%¹²⁹ i w większości przypadków mieściła się w przedziale optymalnym dla kotłów wynoszącym do 1,5%;
- zawartość wilgoci wynosiła od 6,45%¹³⁰ do 21,91%¹³¹, przy czym wartość tego parametru z dostaw realizowanych przez ZG Sobieski i ZG Janina wielokrotnie przekraczała optymalną wartość graniczną dla zainstalowanych w ELJw III kotłów (20%)¹³²;
- zawartości popiołu wynosiła od 10,69%¹³³ do 32,78%¹³⁴, przy czym znaczne przekroczenie optymalnej wartości granicznej tego parametru (max. 20%), zanotowano we wszystkich dostawach z ZG Brzeszcze.

Średnie ważone miesięczne parametry jakościowe węgla dostarczonego do EISa w okresie objętym kontrolą z kopalń należących do TWD, w stosunku do

¹²⁰ Które zostały opisane w punkcie 3.1 nin. wystąpienia.

¹²¹ Tj. w dostawach zrealizowanych w czterech miesiącach badanego okresu: w lutym i sierpniu 2017 r. oraz w lutym i maju 2018 r. (odpowiednio: 20,23%; 20,04%; 20,53% i 21,69%).

¹²² W dostawach zrealizowanych w czerwcu (1,28%), lipcu (1,19%), sierpniu (1,32%), wrześniu (1,18%), październiku (1,24%), listopadzie (1,32%) i grudniu 2017 r. (1,16%) oraz w styczniu (1,20%), lutym (1,27%), marcu (1,13%), lipcu (1,17%), sierpniu (1,34%), wrześniu (1,20%) i październiku 2018 r. (1,21%).

¹²³ Opisanych w punkcie 3.1 nin. wystąpienia pokontrolnego.

¹²⁴ W poniższym opisie podano średnie ważone miesięczne parametry jakościowe węgla z danego zakładu górnego TWD.

¹²⁵ ZG Brzeszcze w styczniu 2017 r.

¹²⁶ ZG Brzeszcze w grudniu 2017 r.

¹²⁷ Tylko 3 razy wartość tego parametru była niższa niż 18 MJ/kg. Dotyczyło to dostaw z ZG Brzeszcze w styczniu, lutym i kwietniu 2017 r.

¹²⁸ ZG Brzeszcze w lipcu 2018 r.

¹²⁹ ZG Sobieski w sierpniu 2017 r.

¹³⁰ ZG Brzeszcze w maju 2018 r.

¹³¹ ZG Janina we wrześniu 2017 r.

¹³² W przypadku dostaw z ZG Janina parametr ten był przekroczony 13 razy na 24 miesiące objęte kontrolą, a w przypadku ZG Sobieski – 20 razy.

¹³³ ZG Sobieski w listopadzie 2018 r.

¹³⁴ ZG Brzeszcze w styczniu 2017 r.

optymalnych (granicznych) parametrów, przyjętych dla kotłów pracujących tej elektrowni¹³⁵ kształtowały się następująco:

- średnia miesięczna wartość opałowa dostarczonego węgla z poszczególnych zakładów górniczych TWD mieściła się w przedziale od 18.803 kJ/kg¹³⁶ do 23.443 kJ/kg¹³⁷, przy czym w większości przypadków mieściła się w optymalnym dla ww. kotłów przedziale od 18.500 do 22.000 kJ/kg¹³⁸;
- średnia miesięczna zawartość siarki w dostarczonym z poszczególnych zakładów górniczych TWD węglu wynosiła od 0,21%¹³⁹ do 1,33%¹⁴⁰. W dostawach z ZG Janina i ZG Sobieski parametr ten oscylował najczęściej około górnej granicznej wartości optymalnej (1,1%), częstokroć ją przekraczając¹⁴¹, natomiast w przypadku dostaw z ZG Brzeszcze, wartość tego parametru była każdorazowo niższa od dolnej granicznej wartości optymalnej dla zainstalowanych w EISa kotłów (0,9%)¹⁴²;
- średnia miesięczna zawartość wilgoci w dostarczonym z poszczególnych zakładów górniczych TWD węglu wynosiła od 6,54%¹⁴³ do 23,46%¹⁴⁴, a tym samym przekroczyła o blisko 3,5 p.p. graniczną optymalną wartość dla tych kotłów, ustaloną na poziomie 20%. Podkreślić przy tym należy, że wartość ta była systematycznie przekraczana w dostawach do EISa realizowanych przez ZG Sobieski¹⁴⁵ i ZG Janina¹⁴⁶;
- średnia miesięczna zawartość popiołu w węglu dostarczonym z poszczególnych zakładów górniczych TWD wynosiła od 8,70%¹⁴⁷ do 30,92%¹⁴⁸, przekraczając w tym ostatnim przypadku górną optymalną wartość graniczną dla tych kotłów o blisko 6 p.p. (25%). Na podkreślenie zasługuje przy tym fakt, że w dostawach z ZG Janina i ZG Sobieski parametr ten najczęściej był niższy od dolnej optymalnej wartości granicznej dla zainstalowanych w EISa kotłów (15%)¹⁴⁹, a w dostawach z ZG Brzeszcze, parametr ten oscylował przy górnej granicy lub ją lekko przekraczał¹⁵⁰.

(akta kontroli: tom I str. 770-793)

Odnosząc się do działań jakie w związku z otrzymywaniem węgla nie spełniającego w wielu przypadkach parametrów optymalnych dla zainstalowanych w oddziałach Spółki urządzeń i instalacji wytwórczych podejmowała Spółka, Prezes TW wyjaśnił, że: *TAURON Wytwarzanie nie zgłaszał do TPE informacji o konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów związanych z koniecznością spalania węgla niespełniającego wymagań posiadanych instalacji wytwórczych. Jednostki wytwórcze Grupy TAURON zostały zaprojektowane i dostosowane do spalania paliwa o określonym zakresie parametrów jakościowych. Zakres ten został*

¹³⁵ Opisanych w punkcie 3.1 nin. wystąpienia pokontrolnego.

¹³⁶ ZG Sobieski w marcu 2018 r.

¹³⁷ ZG Brzeszcze w lipcu 2017 r.

¹³⁸ Wartości te przekroczone zostały pięciokrotnie w dostawach z ZG Brzeszcze (lipca, sierpień i wrzesień 2017 oraz marzec i kwiecień 2018), a także jeden raz w dostawach z ZG Sobieski (wrzesień 2017 r.).

¹³⁹ ZG Brzeszcze w lipcu 2018 r.

¹⁴⁰ ZG Sobieski w maju 2017 r.

¹⁴¹ W przypadku dostaw z ZG Janina miału M IIA – 4 razy na 22 miesiące dostaw w badanym okresie, a w przypadku dostaw z tego zakładu miału M III A – 10 razy na 24 miesiące badanego okresu. W przypadku ZG Sobieski wartość ta była przekroczona 5 razy na 14 miesięcy, w trakcie których dostarczano węgiel z ww. zakładu do EISa.

¹⁴² We wszystkich 9 miesiącach, w których zakład ten dostarczał węgiel do EISa, średnia ważona zawartość siarki nie przekraczała 0,36%.

¹⁴³ ZG Brzeszcze w maju 2018 r.

¹⁴⁴ ZG Sobieski w lutym 2018 r.

¹⁴⁵ 12 razy, na 14 miesięcy dostaw w badanym okresie.

¹⁴⁶ W przypadku dostaw z ZG Janina miału M IIA – 12 razy na 22 miesiące dostaw w badanym okresie, a w przypadku dostaw z tego zakładu miału M III A – 14 razy na 24 miesiące badanego okresu. W przypadku ZG Sobieski, we wszystkich 14 miesiącach w których zakład ten realizował w badanym okresie dostawy węgla do EISa.

¹⁴⁷ ZG Sobieski we wrześniu 2017 r.

¹⁴⁸ ZG Brzeszcze w czerwcu 2018 r.

¹⁴⁹ W przypadku miału M IIA 17 razy, na 22 miesiące dostaw w badanym okresie, a w przypadku miału M IIIA – 21 razy na 24 miesiące dostaw.

¹⁵⁰ W przypadku 4 miesięcy spośród 8, w których zakład ten realizował dostawy do EISa.

wyznaczony dla uzyskania optymalnych kosztów wytwarzania, jak również zabezpieczenia dostaw węgla o określonych parametrach jakościowych, dla których zaprojektowane zostały układy technologiczne elektrowni. (...) Prowadzony monitoring parametrów węgla w zużyciu średniomiesięcznym wykazał, że zakres paliwa określonego w instrukcjach eksploatacyjnych nie został przekroczony, a więc TAURON Wytwarzanie nie ponosił z tego tytułu dodatkowych kosztów w latach 2017-2018. W przypadkach dostaw węgla o parametrach niespełniających wymogów paliwa kontraktowego (niedotrzymanie parametrów deklarowanych) opisanego w umowach, stosowany był odpowiedni system bonifikat i upustów. Przeprowadzone analizy wykazały, że wartość uzyskanych bonifikat i upustów przewyższa wartość ubytków mocy.

(akta kontroli: tom I str. 753-757)

4.2.2 Wyniki badań szczegółowych

[...]TP

Na podstawie tego badania dokumentacji dostaw stwierdzono że:

- dostawy były przyjmowane każdorazowo na podstawie listów przewozowych, na których zaznaczano ich przyjęcie;
- dokumentacja dostaw węgla prawidłowo odzwierciedlała przebieg operacji gospodarczych, a w wystawionych fakturach i listach przewozowych zamieszczono wszystkie elementy określone w obowiązujących umowach sprzedaży węgla i mułu węglowego i w art. 106e ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług¹⁵¹;
- poza przypadkami opisanymi poniżej, wszystkie dostawy były przed przyjęciem ważne;
- poza przypadkami opisanymi poniżej, po dokonaniu rozliczeń wtórnych, ilość i jakość dostarczonych surowców oraz ich ceny były zgodne z ustaleniami określonym w umowach;
- poza przypadkami opisanymi poniżej, faktyczna wartość jaką TW płaciła za dostawy węgla i mułu, po przeprowadzeniu odbiorów ilościowych i jakościowych oraz dokonaniu stosownych korekt lub rozliczeń wtórnych była zgodna z zapisami umownymi oraz wystawionymi ostatecznie fakturami¹⁵²;
- w przypadku okresowych rozliczeń wtórnych (na koniec miesiąca), TW zgodnie z ustaleniami umów, wywiązywała się z podawania dostawcy informacji nt. stwierdzonej jakości i ilości odebranego węgla, za wyjątkiem przypadków opisanych poniżej;
- TW terminowo regulowała zobowiązania wobec kontrahentów z tytułu dostaw odebranych w EIJw III i EISa.

(akta kontroli: tom III str. 3-5, 66-68, 73-76, 81-84, 673-778)

Terminowość dostaw

W latach 2017-2018 występowały przypadki znacznego przekroczenia przez niektórych dostawców umownych terminów dostaw. Opóźnienia te – według uzyskanych wyjaśnień - spowodowane były brakiem węgla, wydłużonym czasem załadunku lub odmowami przyjęcia realizacji części dostaw przez przewoźników. W sytuacjach opóźnień w dostawach pracownicy Spółki zwracali się pisemnie lub drogą elektroniczną do dostawcy lub przewoźnika z prośbą o wyjaśnienie przyczyn zaistniałej sytuacji i nadrobienie zaległości.

(akta kontroli: tom III str. 487-537)

¹⁵¹ Dz. U. z 2018 r. poz. 2174 ze zm.

¹⁵² Na magazyn przyjmowana była ilość węgla deklarowana przez dostawcę, w przypadku gdy odchylenie wartości wskazanej przez wagę odbiorcy od wagi deklarowanej nie przekraczało 2%.

Odbiory ilościowe dostarczonego węgla

Badania wybranych dostaw do EIJw III i EISa wykazały, że w przypadku dostaw realizowanych kolejną, gdy w wyniku ważenia kontrolnego stwierdzono, że różnica pomiędzy wskazaniem wagi, a wartością deklarowaną przez dostawcę w liście przewozowym nie przekracza 2%, na stan magazynowy i do rozliczeń z dostawcą przyjmowana była ilość węgla deklarowana przez dostawcę.

Dla wszystkich zbadanych w EIJw III dostaw, saldo różnic pomiędzy wynikami ważen a wartościami deklarowanymi przez dostawców wyniosło (-)1.387,47 ton¹⁵³, co stanowiło 0,025% wielkości zrealizowanych do EIJw III w latach 2017-2018 dostaw i 0,13% ilości dostaw zrealizowanych w badanych miesiącach.

Dla wszystkich zbadanych w EISa dostaw saldo różnic pomiędzy wynikami ważen a wartościami deklarowanymi przez dostawców wyniosło +630,33¹⁵⁴ ton, co stanowiło 0,041% wielkości dostaw zrealizowanych do EISa w latach 2017-2018 oraz 0,2% wielkości dostaw zrealizowanych w badanych miesiącach.

[...]TP

(akta kontroli: str. tom I str. 673, 742, 780-781
oraz tom III str. 9-27, 72, 90, 174-176, 179, 185-202, 209-232, 243-256,
258-273, 277-348, 350, 353, 355, 360-368g, 752, 776)

W odniesieniu do przypadków niezważenia całych pociągów Prezes TW wyjaśnił, że było to spowodowane awariami wag dynamicznych¹⁵⁵. W odniesieniu do braku ważen pojedynczych wagonów, Dyrektor DKE wyjaśnił, że *niektórych wagonów nie zważono ponieważ nie można ich było otworzyć na punkcie rozładowniczym*. Dodał przy tym, że w takich przypadkach: *uszkodzony wagon zostaje wyłączony ze składu i oczekuje na serwis przewoźnika. Pozostałe rozładowane wagony muszą być zwrócone przewoźnikowi w ciągu 20 godzin od przybycia. Po naprawie i rozładowaniu uszkodzonego wagonu zostaje on dołączony do pierwszego innego próżnego składu danego przewoźnika, czego potwierdzeniem są skany dokumentów potwierdzających zabranie próżnych wagonów. W przedstawionych dokumentach załączone są tary wagonów (masa własna pojazdu), z czego można obliczyć wagę netto dostarczonego węgla*.

(akta kontroli: tom III str. 174-176, 179)

W związku ze stwierdzonymi w EISa przypadkami nieważenia opróżnionych wagonów po ich naprawie, w trakcie postępowania kontrolnego NIK¹⁵⁶, Kierownik Wydziału Gospodarki Paliwami w EISa wydał dyżurnym kolei pisemne polecenie, aby każdy uszkodzony wagon, który zostanie wyłączony ze składu, po naprawie był zważony, a w rubryce „Uwagi” w programie „Przewoźnik” była zapisana jego waga (tara).

(akta kontroli: tom III str. 203)

Reklamacje ilościowe

Zgodnie z treścią większości opisanych wyżej umów na dostawę węgla, w przypadku stwierdzenia przez odbiorcę różnicy pomiędzy ilością netto węgla zadeklarowaną przez dostawcę w liście przewozowym, a ilością netto stanowiącą wynik ważenia¹⁵⁷, przekraczającej 2,0%, kupujący lub odbiorca jest uprawniony do

¹⁵³ Na które składało się 1.988,21 ton nadwyżki ponad wagę deklarowaną przez dostawcę i -3.338,68 t niedoborów w stosunku do wagi deklarowanej przez dostawcę. Szacunkowa wartość stwierdzonej różnicy (saldo) wynosiła -372.331,10 zł netto, co stanowiło -0,16% wartości dostaw zrealizowanych w badanych miesiącach.

¹⁵⁴ Na które składało się 1 433,88 ton nadwyżki ponad wagę deklarowaną przez dostawcę i -803,55 t niedoborów w stosunku do wagi deklarowanej przez dostawcę. Szacunkowa wartość stwierdzonej różnicy (saldo) wynosiła 137.527,17 zł netto, co stanowiło 0,23% wartości dostaw zrealizowanych w badanych miesiącach.

¹⁵⁵ W EIJw III taka awaria miała miejsce w dniach od 27 do 30 marca 2017 r., a w EISa w dniach od 23 do 31 maja 2018 r.

¹⁵⁶ W dniu 11 kwietnia 2019 r.

¹⁵⁷ Ustalana jako różnica pomiędzy wagą wagonów z węglem (brutto), a wagą wagonu po opróżnieniu (tara).

złożenia reklamacji ilościowej na piśmie w terminie 7 dni od daty otrzymania dostawy.

Według przedstawionej dokumentacji, w okresie objętym kontrolą Spółka:

- w związku z przekroczeniem ww. progu tolerancji w dostawach do ElJw III, złożyła łącznie 47 reklamacji ilościowych, z czego 26¹⁵⁸ w 2017 r., a 21¹⁵⁹ w roku 2018;
- w związku z przekroczeniem ww. progu tolerancji w dostawach do ElSa, złożyła łącznie 15 reklamacji ilościowych¹⁶⁰, przy czym 14 dotyczyło stwierdzonych niedoborów w dostawach z ZG Janina (wszystkie uznano), a jedna dostawy z KWK Chwałowice (nieuznana). We wszystkich przypadkach uznania reklamacji wystawione zostały stosowne faktury korygujące.

W wyniku badania szczegółowego stwierdzono jednak, że w badanych miesiącach miały miejsce przypadki, w których mimo że różnica pomiędzy ilością netto węgla zadeklarowaną w liście przewozowym, a ilością wynikającą z ważenia przeprowadzonego w elektrowni przekraczała -2,0%, Spółka nie zgłosiła reklamacji. [...]TP

(akta kontroli: str. tom I str. 678-740; tom III str. 11, 132-133 oraz tom IV str. 10-11, 39-60, 91, 98, 131-171, 729)

Dyrektor DKE wyjaśnił, że: *Elektrownia Siersza na bieżąco kontroluje dostawy węgla, co jest odnotowywane w arkuszu kalkulacyjnym „Przewoźnik”. (...) W miesiącu kwietniu 2017 r. różnica wagi netto Nadawcy w stosunku do wagi netto Odbiorcy dla wszystkich dostaw z ZG Janina w ilości 32 678,1 ton wynosiła 0,72%.*

Odnosząc się natomiast do różnicy stwierdzonej przy dostawie z 27 kwietnia 2017 r. wskazał, że *Za partię dostawy przyjmuje się wszystkie wagony z jednego listu przewozowego, a nie tzw. połowę dostawy czyli ok. 17 wagonów (w zakresie wyznaczania różnic pomiędzy zmierzoną ilością węgla przez Dostawcę a Odbiorcę należy brać pod uwagę cały skład wagonów)* i przedstawił wyliczenie, że w liście przewozowym do tej dostawy¹⁶¹ wykazano łącznie 1 721 t węgla, z czego 867,45 t miału M IIA i 853,70 t miału M IIIA. Wynik ważenia wszystkich wagonów objętych tym listem wskazywał, że do ElSa przywieziono łącznie 1 699,7 t węgla, a więc różnica wynosiła -1,25% (-49,2 tony), a więc mniej niż 2%.

(akta kontroli: tom III str. 172-173, 177)

Spółka nie informowała dostawców o przypadkach, gdy w wyniku przeprowadzenia ważenia kontrolnego stwierdzono, iż różnica pomiędzy ilością netto węgla zadeklarowaną w liście przewozowym, a ilością wynikającą z ważenia przekracza +2,0%. Analiza dostaw w wybranych miesiącach wykazała, że miało to miejsce w odniesieniu do dostaw zrealizowanych do:

[...]TP

(akta kontroli: tom I str. 678-740 oraz tom III str. 350, 680, 754, 766, 772, 775)

Odbiory jakościowe

Z analizy dokumentacji dostaw z wybranych miesięcy wynika, że Spółka badała jakość wszystkich otrzymanych dostaw węgla, a w przypadku stwierdzenia odchyień jakościowych upoważniających do zastosowania bonifikat, upustów, kar lub zmienionych warunków cenowych przedstawiała dostawcom stosowne informacje

¹⁵⁸ Z czego: 20 do ZG Janina, 4 do KWK Piast i 2 do KWK Ziemowit.

¹⁵⁹ Z czego: 16 do ZG Janina, 2 do KWK Piast, 2 do KWK Ziemowit i 1 do KWK Chwałowice.

¹⁶⁰ Pięć w 2017 r. (niedobór 188,40 t) i dziewięć w 2018 r. (niedobór 376,95 t)

¹⁶¹ PKP-513309

lub rozliczenia wtórne pozwalające na sporządzenie przez nich właściwych faktur korygujących. W ramach tych działań, w miesiącach objętych szczegółową kontrolą wartość pierwotnych faktur wystawionych dla EIJw III uległa zmniejszeniu o łącznie o 1.170.832,67 zł i zwiększeniu o 1.514.289,87 zł, a w odniesieniu do faktur pierwotnych wystawionych dla EISa, korekty te wyniosły odpowiednio o 571.223,57 zł i 565.825,09 zł.

Porównanie warunków umownych oraz parametrów jakościowych węgla dostarczanego w badanych miesiącach do poszczególnych elektrowni wykazało, że w wielu przypadkach, parametry dostaw nie spełniały wymogów granicznych węgla jakie określone zostały w treści zawartych umów.

W węglu dostarczonym do EIJw III takie przypadki stwierdzono:

w marcu 2017 r.:

- 14 dostawy o zbyt niskiej wartości opałowej Qir¹⁶²;
- 24 dostaw o zbyt dużej zawartości popiołu Ar¹⁶³;
- 83 dostawy o zbyt dużej wilgotności Wtr¹⁶⁴;
- 23 dostawy o zbyt dużej zawartości siarki Str¹⁶⁵;

w sierpniu 2017 r.:

- 4 dostawy o zbyt niskiej wartości opałowej Qir¹⁶⁶;
- 21 dostaw o zbyt dużej zawartości popiołu Ar¹⁶⁷;
- 12 dostaw o zbyt dużej wilgotności Wtr¹⁶⁸;
- 50 dostaw o zbyt dużej zawartości siarki Str¹⁶⁹;

w październiku 2018 r.:

- 10 dostaw o zbyt niskiej wartości opałowej Qir¹⁷⁰;
- 21 dostaw o zbyt dużej zawartości popiołu Ar¹⁷¹;
- 5 dostaw o zbyt dużej wilgotności Wtr¹⁷²;
- 5 dostaw o zbyt dużej zawartości siarki Str¹⁷³;

w listopadzie 2018 r.:

- 3 dostawy o zbyt niskiej wartości opałowej Qir¹⁷⁴;
- 23 dostawy o zbyt dużej zawartości popiołu Ar¹⁷⁵;
- 20 dostaw o zbyt dużej wilgotności Wtr¹⁷⁶;
- 3 dostawy o zbyt dużej zawartości siarki Str¹⁷⁷;

W węglu dostarczonym do Elsa takie przypadki stwierdzono:

w kwietniu 2017 r.:

- 6 dostaw o zbyt niskiej wartości opałowej Qir¹⁷⁸;
- 1 dostawa o zbyt dużej zawartości popiołu Ar¹⁷⁹;
- 8 dostaw o zbyt dużej zawartości siarki Str¹⁸⁰;

¹⁶² 6 z ZG Brzeszcze; 6 z ZG Sobieski; 1 z KWK Wujek; 1 z KWK Ziemowit;

¹⁶³ 2 z ZG Brzeszcze; 20 z ZG Sobieski; 1 z KWK Wieczorek; 1 z KWK Wujek;

¹⁶⁴ 83 z ZG Sobieski;

¹⁶⁵ 22 z ZG Sobieski; 1 z KWK Ziemowit;

¹⁶⁶ 1 z ZG Janina; 3 z KWK Ziemowit;

¹⁶⁷ 2 z ZG Janina; 1 z KWK Staszic; 2 z KWK Wieczorek; 1 z KWK Wujek; 9 z Haldexu; 6 z Translisu;

¹⁶⁸ 12 z Janina;

¹⁶⁹ 48 z ZG Sobieski; 2 z KWK Ziemowit;

¹⁷⁰ 1 z ZG Brzeszcze; 1 z ZG Janina; 8 z ZG Sobieski;

¹⁷¹ 1 z ZG Brzeszcze; 10 z ZG Janina; 7 z ZG Sobieski; 1 z KWK Budryk; 2 z Haldexu;

¹⁷² 2 z ZG Sobieski; 3 z Węglukoksu;

¹⁷³ 4 z ZG Sobieski; 1 z KWK Jankowice;

¹⁷⁴ 2 z ZG Janina; 1 z Haldexu;

¹⁷⁵ 21 z ZG Janina; 1 z KWK Budryk; 1 z Haldexu;

¹⁷⁶ 12 z ZG Sobieski; 8 z Węglukoksu;

¹⁷⁷ 3 z ZG Sobieski;

¹⁷⁸ 2 z ZG Janina; 1 z ZG Sobieski; 1 z KWK Bielszowice; 2 z KWK Wesola;

¹⁷⁹ 1 z KWK Bielszowice;

- 13 dostaw o zbyt dużej wilgotności Wtr¹⁸¹;

w maju 2017 r.:

- 11 dostaw o zbyt niskiej wartości opałowej Qir¹⁸²;
- 2 dostawy o zbyt dużej zawartości popiołu Ar¹⁸³;
- 2 dostawy o zbyt dużej zawartości siarki Str¹⁸⁴;
- 11 dostaw o zbyt dużej wilgotności Wtr¹⁸⁵;

w kwietniu 2018 r.:

- 6 dostaw o zbyt niskiej wartości opałowej Qir¹⁸⁶;
- 27 dostaw o zbyt dużej zawartości popiołu Ar¹⁸⁷;
- 15 dostaw o zbyt dużej wilgotności Wtr¹⁸⁸;

w maju 2018 r.:

- 2 dostawy o zbyt niskiej wartości opałowej Qir¹⁸⁹;
- 6 dostaw o zbyt dużej zawartości popiołu Atr¹⁹⁰;
- 4 dostawy o zbyt dużej wilgotności Wtr¹⁹¹;

(akta kontroli: tom I str. 678-740 oraz tom III str. 209, 220, 273, 369, 381, 395, 403, 415, 429, 444, 556, 671, 680, 683, 724, 750, 752, 755, 757, 759, 763, 768, 773)

W tego typu sytuacjach do rozliczeń z dostawcami stosowane były określone w umowach systemy bonifikat lub upustów, a także zawarte w umowach cenniki, które swoim zakresem wykraczały poza ustalone w treści umowy parametry graniczne dla dostaw węgla, a zmiana cen poniżej wartości granicznych miała charakter liniowy.

Przykładowo:

- W umowie nr 2¹⁹² zawartej pomiędzy TW a TWD stwierdzono, że miał dostarczany z ZG Janina i ZG Sobieski będzie miał minimalną wartość opałową Qir 18.500 kJ/kg. Umowa nie przewidywała przy tym jakichkolwiek odstępstw od tego warunku. Nie przewidziano w niej również bonifikat w przypadku dostarczenia węgla o wartości opałowej niższej niż 18 500 kJ/kg. Mimo to, w załączonych do umowy cennikach określono ceny dla węgla posiadającego niższą wartość opałową. Opierając się na nich, w badanym okresie EISa przyjęła i rozliczyła dziewięć dostaw, w których opisany powyżej warunek nie został spełniony¹⁹³.

(akta kontroli: tom III str. 91-103, 123, 369, 375-402)

Dyrektor DKE wyjaśnił, że: *Podczas przyjmowania dostawy parametry dostarczonego węgla nie są znane. Wyznaczane są z pobranej reprezentatywnej próbki z dostarczonego węgla przez Centralne Laboratorium i podawane do*

¹⁸⁰ 8 z KWK Piast.

¹⁸¹ 4 z ZG Sobieski; 9 z ZG Janina

¹⁸² 5 z ZG Sobieski; 5 z KWK Piast; 1 z ZG Brzeszcze;

¹⁸³ 2 z KWK Piast;

¹⁸⁴ 2 z KWK Piast.

¹⁸⁵ 5 z ZG Janina; 6 z ZG Sobieski;

¹⁸⁶ 2 z ZG Janina; 2 z ZG Sobieski; 2 z Translis;

¹⁸⁷ 14 z ZG Janina; 13 z Translis;

¹⁸⁸ 15 z ZG Janina;

¹⁸⁹ 1 z ZG Brzeszcze; 1 z Translis;

¹⁹⁰ 2 z Translis; 2 z ZG Brzeszcze; 2 z ZG Janina;

¹⁹¹ 4 z ZG Sobieski;

¹⁹² Zał. nr 1/2017 oraz zał. nr 1/2018 do Aneksu nr 9.

¹⁹³ Dostawy zrealizowane w dniach:

- 27 i 28 kwietnia 2017 r. z ZG Janina o łącznej wartości 54 388,81 zł (Miał III A klasa 19/14/12 – dostawy samochodowe);

- 12, 24, 25, 26, 29 maja 2017 r. z ZG Sobieski o łącznej wartości 72 746,52 zł;

- 5 i 6 kwietnia 2018 r. z ZG Janina o łącznej wartości 22 526,52 zł;

których wartość opałowa wynosiła kolejno: 18.226 kJ/kg, 18.040 kJ/kg, 17 754 kJ/kg, 18 387 kJ/kg, 18 169 kJ/kg i 17 892 kJ/kg, 18 461 kJ/kg, 18 381 kJ/kg i 18 365 kJ/kg.

wiadomości po upływie kilku dni roboczych. Zwrot węgla nie jest możliwy ze względu na fakt, że węgiel został rozładowany bezpośrednio na składowisko i zmieszany z zapasem lub nawet zużyty na pracujących blokach energetycznych. W sprawie przedmiotowych dostaw występowano w 2018 roku z korespondencją do dostawcy w celu poprawy jakości węgla i dostaw powyżej parametrów granicznych. Wskazał przy tym, że zawarte cenniki w umowie uwzględniają zmienną (niższą dla niższej wartości opałowej) cenę PLN za GJ w zależności od wartości opałowej.

(akta kontroli: tom III str. 173, 177-178)

- Zgodnie z § 4 zawartej z TWD umowy sprzedaży mułu graniczne parametry handlowe mułu dostarczanego z ZG Janina wynosić miały: wartość opałowa Qir od 7 000 do 9 999 kJ/kg, zawartość popiołu Ar od 28 do 40%, zawartość siarki Str od 0,60 do 0,80%, a wilgotność Wtr od 35 do 44%, natomiast graniczne parametry dla mułu z ZG Sobieski wynosić miały odpowiednio: Qir - od 7 000 do 10 999 kJ/kg, Ar - od 25% do 40%, Str - od 0,60 do 0,80% i Wtr od 28 do 35%. Jednocześnie w § 8 ust. 6 tej umowy zastrzeżono, że w przypadku, gdy wartość opałowa partii mułu będzie niższa niż 6 000 kJ/kg lub pozostałe parametry jakościowe (tj. Ar, Str, Wtr) będą wykraczały poza wartości określone w § 4 umowy, kupujący ma prawo do wstrzymania dostaw mułu bez żadnych konsekwencji dla kupującego.

Mimo powyższych zapisów, w kwietniu 2017 r. oraz okresie od 25 kwietnia do 28 maja 2018 r. EISa odebrała z ZG Janina łącznie 2 018,66 ton mułu o łącznej wartości 43 208,16 zł, który nie spełniał opisanych powyżej kryteriów. I tak:

- muł odebrany w dniach 3, 6, 7, 10, 11 i 12 kwietnia 2017 r. posiadał zbyt niską zawartość siarki¹⁹⁴;
- muł odebrany 25 kwietnia 2018 r. posiadał zbyt wysoką zawartość popiołu (44%);
- muł odebrany w dniach 2, 4, 7, 23, 24 i 25 maja 2018 r. posiadał za niską zawartość siarki¹⁹⁵;
- muł odebrany w dniach 8, 9, 10 i 11 maja 2018 r. posiadał zbyt niską wartość opałową i zawartość siarki oraz zbyt dużą zawartość popiołu¹⁹⁶;
- muł odebrany w dniach 18, 21, 22 i 28 maja 2018 r. posiadał zbyt dużą zawartość popiołu i za niską zawartość siarki¹⁹⁷.

(akta kontroli: tom III str. 407-410, 415-428, 443-486, 556-559)

Również z ZG Sobieski EISa odbierała muł niespełniający parametrów jakościowych określonych w umowie. Dotyczyło to zrealizowanych w kwietniu i maju 2018 r. dostaw 2 405,26 ton mułu o łącznej wartości 22 049,99 zł. I tak:

- muł odebrany w dniach 10, 11, 12 i 13 kwietnia 2018 r. miał zbyt niską zawartość siarki¹⁹⁸;
- muł odebrany 23 kwietnia 2018 r. miał zbyt dużą zawartość popiołu (40,2%);
- muł odebrany 4 maja 2018 posiadał zbyt niską zawartość siarki (0,46%);
- muł odebrany w dniach 11, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25 i 28 maja 2018 r. posiadał za niską wartość opałową i zawartość procentową siarki oraz przekroczony parametr zawartości popiołu¹⁹⁹.

¹⁹⁴ Wynoszącą odpowiednio: 0,45%, 0,41%, 0,42%, 0,41%, 0,44% i 0,39%

¹⁹⁵ Wynoszącą odpowiednio: 0,34%, 0,32%, 0,35%, 0,36%, 0,40% i 0,36%

¹⁹⁶ Parametry te wynosiły odpowiednio: Qir 6 502 kJ/kg, Str 0,31% i Ar 44,5%; Qir 6 135 kJ/kg, Str 0,29% i Ar 42,3; Qir 3 991 kJ/kg, Str 0,26% i Ar 50,6% oraz Qir 4 458 kJ/kg, Str 0,28% i Ar 48,6%

¹⁹⁷ Parametry te wynosiły odpowiednio: Ar 40,2% i Str 0,35%; Ar 40,4% i Str 0,36%; Ar 41,2% i Str 0,36% oraz Ar 40,7% i Str 0,39%.

¹⁹⁸ Wynosiła ona odpowiednio: 1,34%, 2,36%, 1,85% i 2,09%.

(akta kontroli: tom III str. 429-438, 683-723)

Dyrektor EISa, odnosząc się do tych wyjaśnień, że: *Muły są spalane na kotłach 1 i 2. Po ich przywiezieniu do Elektrowni, próbownicy pobierają próbki mułów dla określenia ich parametrów (rozliczeń finansowych), my natomiast ten muł kierujemy bezpośrednio i na bieżąco do kotłów (nie magazynujemy). Tak na dobrą sprawę to w danym dniu nie wiemy dokładnie, co spalamy. Jest tego dobowo bardzo mało, gdy na dwóch blokach nr 1 i 2 spalamy dobowo 2 600 ton węgla to w tym mułów ~ 200 ton. Muły spalamy od mocy bloku 70 MW wzwyż. Muł nie odkładany jest na placach (składowisku). Po rozładunku gromadzony jest w zbiornikach rozładowniczych oraz w zbiorniku stacji pośredniej przy kotłach i jest ciągle mieszany, aby miał swoją gęstość przy wtryskiwaniu do kotła przez lance mułowe. Siarka nie odgrywa tu znaczącej roli, bo proces odsiarczania i tak realizowany jest w kotle przez podawanie sorbentu CaCO_3 w odpowiedniej ilości, tak, aby na wylocie spełniać Normę IED-200mg/Nm³. Dlatego z tytułu mniejszej siarki nie interweniujemy u dostawcy. Znacząca jest wartość opałowa i zawartość popiołu.*

(akta kontroli: tom III str. 441-442)

Wyjaśnienia te potwierdził Dyrektor DKE oraz Główny Specjalista – Koordynator w Oddziale Zarządzania Produkcją w EISa, którzy w odniesieniu do dostaw z 2018 r. wskazali, że w sprawie niskiej jakości ww. dostaw mułu z ZG Janina i ZG Sobieski interweniowano w TWD. Na poparcie powyższych wyjaśnień, przedstawili kontrolującym pisma TW z 23 maja 2018 r.²⁰⁰ i 8 czerwca 2018 r.²⁰¹, w których Dyrektor DKE zwrócił się do TWD z prośbą o niezwłoczną poprawę jakości dostarczanego z ZG Janina i ZG Sobieski mułu oraz wskazał, że w przypadku braku poprawy, TW będzie zmuszona do wstrzymania jego odbioru.

(akta kontroli: tom III str. 176, 179, 354, 357, 560-563)

- Zgodnie z § 1 ust. 2 *Aneksu nr 20 do umowy sprzedaży węgla nr 1* dostarczany do EISa przez firmę Translis węgiel powinien mieć minimalną wartość opałową Qir na poziomie 18 000 kJ/kg oraz maksymalną zawartość popiołu Ar na poziomie 28,0%. Parametry te zostały jednak przekroczone w następujących dostawach do EISa:

- dostawy węgla w dniach 25 i 26 kwietnia 2018 r. o łącznej wartości 268 848,45 zł, których wartość opałowa była niższa od granicznej²⁰²,
- dostawa z 4 maja 2018 r. o wartości 129 957,40 zł, w przypadku której stwierdzono zbyt wysoką zawartość popiołu (30,0%);
- dostawa z 11 maja 2018 r. o wartości 149 397,88 zł, w której wartość opałowa i zawartość popiołu przekraczała ww. wartości graniczne²⁰³.

(akta kontroli: tom III str. 665, 671-675, 724-728)

Główny Specjalista – Koordynator w Oddziale Zarządzania Produkcją w EISa wyjaśnił, że: *Podczas przyjmowania dostawy parametry dostarczonego węgla nie są znane. Wyznaczane są z pobranej reprezentatywnej próbki z dostarczonego węgla przez Centralne Laboratorium i podawane do*

¹⁹⁹ Parametry te wynosiły odpowiednio: Qir 6 420 kJ/kg, Str 0,39% i Ar 45,1%; Qir 5 964 kJ/kg, Str 0,38% i Ar 46,4%; Qir 5 782 kJ/kg, Str 0,38% i Ar 45,3%; Qir 6 272 kJ/kg, Str 0,37% i Ar 43,7%; Qir 6 044 kJ/kg, Str 0,38% i Ar 42,0%; Qir 5 895 kJ/kg, Str 0,38% i Ar 40,1%; Qir 5 800 kJ/kg, Str 0,35% i Ar 45,2%; Qir 6 008 kJ/kg, Str 0,37% i Ar 46,9%; Qir 5 163 kJ/kg, Str 0,31% i Ar 46,1%; Qir 5 829 kJ/kg, Str 0,38% i Ar 40,4%; Qir 6 771 kJ/kg, Str 0,42% i Ar 43,0% oraz Qir 6 650 kJ/kg, Str 0,47% i Ar 43,4%.

²⁰⁰ Sygn.: PEZ/299/2018.

²⁰¹ Sygn.: PEZ/337/2018.

²⁰² Wynosiła odpowiednio: 17 497 kJ/kg i 17 441 kJ/kg.

²⁰³ Qir 17 995 i Ar 30,0%

wiadomości po upływie kilku dni roboczych. (...) Zwrot węgla nie jest możliwy ze względu na fakt, że węgiel został rozładowany bezpośrednio na składowisko i mieszany z zapasem lub nawet zużyty na pracujących blokach energetycznych. Wskazał też, że w sprawie ww. dostaw 2018 roku interweniowano u dostawcy. Zauważył też, że: zawarte cenniki w umowie uwzględniają zmienną (niższą dla niższej wartości opałowej) cenę PLN za GJ w zależności od wartości opałowej.

Na potwierdzenie tej interwencji kontrolującym przedstawiono pismo Dyrektora DKE z 4 maja 2018 r.²⁰⁴ do firmy Translis, w którym stwierdzono, m.in.: *Dostawy realizowane przez Waszą firmę w dniach 09-26 kwietnia 2018 r. do TW S.A. Oddział Elektrownia Siersza charakteryzowały się parametrami poniżej wartości granicznych przyjętych do umowy sprzedaży węgla do celów energetycznych. (...) Spalanie takiego węgla w kotłach fluidalnych powoduje wiele trudności: podwyższone części palne w popiele, zmniejszenie się temperatury złoża i zwiększenie zawartości CO w spalinach przy niskich obciążeniach, zwiększenie zapylenia za elektrofiltrami przy wysokich obciążeniach. Zgodnie z instrukcją kotłów OFz-425 (pkt 1.11.2) zawartość popiołu w paliwie nie powinna być większa niż 25%, a minimalna wartość opałowa 17 500 kJ/kg. Jeśli parametry węgla nadal będą charakteryzowały się parametrami poniżej ustalonych wartości granicznych w umowie, to będziemy zmuszeni wstrzymać dostawy.*

(akta kontroli: tom III str. 356, 359, 676-679)

➤ [...]P

(akta kontroli: tom III str. 123, 680-682)

Główny Specjalista – Koordynator w Oddziale Zarządzania Produkcją w EISa wyjaśnił, że: *węgiel został rozładowany bezpośrednio na składowisko i mieszany z zapasem lub nawet zużyty na pracujących blokach energetycznych i dostaw powyżej parametrów granicznych.*

(akta kontroli: tom III str. 355, 357)

Rozliczenia wtórne

Rozliczenia wtórne stosowane były przy dostawach realizowanych do oddziałów Spółki z PGG. W § 5 pkt IV *Wtórne rozliczenie jakości dostarczonego węgla* ust. 3 *Addendum nr 8*²⁰⁵ (załącznik nr 9 do *Aneksu nr 17 do umowy sprzedaży węgla nr 1*) stwierdzono, że: *Średnioważone miesięczne wyniki jakościowe wartości opałowej i zawartości siarki, ustalone zgodnie z postanowieniami pkt. III ust. 2*²⁰⁶ *niniejszego paragrafu, stanowią podstawę do określenia ostatecznej ceny węgla dostarczonego z jednej kopalni Dostawcy do jednego Odbiorcy w danym przedziale jakościowym w okresie rozliczeniowym. Cena węgla wynikająca z rozliczenia wtórnego (wyrażona w zł/t) będzie wyliczona jako podzielony przez 1000 iloczyn wartości opałowej Q_{ir} węgla w tej partii*²⁰⁷ *oraz wyrażonej w zł/GJ ceny z tego pola cennika właściwego dla danego zamówienia, które odpowiada zamówionemu przedziałowi jakościowemu i danemu zakresowi wartości opałowej.*

(akta kontroli: tom III str. 621)

Średnio ważona zawartość siarki w dostawach węgla z KWK Piast-Ziemowit Ruch zrealizowanych do EISa w kwietniu i maju 2017 r. wyniosła odpowiednio: Str 1,52%

²⁰⁴ Sygn.: EZSa/267/05/2018.

²⁰⁵ Wyciąg podstawowych zasad dotyczących dostaw węgla z Polskiej Grupy Górniczej Sp. z o.o.

²⁰⁶ Pkt III „Rozliczenia jakościowe” ust. 2 „Ustalenia jakości na podstawie prób pobranych w kopalni Dostawcy i u Odbiorcy”.

²⁰⁷ Wyrażonej w kJ/kg i oznaczonej z dokładnością do 1 kJ/kg.

i 1,53%. Tym samym, zgodnie z opisanymi wyżej ustaleniami, do ustalenia wartości dostarczonego węgla powinna zostać zastosowana cena określona dla zawartości siarki z przedziału $Str [\%] \geq 1,01$ [...]TP Mimo to, jako podstawę do określenia ostatecznej ceny za tonę węgla przyjęto cenę określoną dla zawartości siarki z przedziału od 0,81 do 1,00% [...]TP W efekcie TW zapłaciła za ww. dostawy węgla łącznie 4 378 256,80 zł, tj. o 100.630,87 zł więcej niż powinna²⁰⁸.

(akta kontroli: tom III str. 220-222, 235-242, 273-276, 621, 624)

Dyrektor DKE wyjaśnił, że: *W przedmiotowych rozliczeniach wtórnych z tytułu dostaw węgla kamiennego do celów energetycznych zastosowano ceny w oparciu o Załącznik nr 2 do Aneksu nr 17 (Addendum nr 1) zawartego w dniu 27-06-2017 roku a obowiązującego od 1-01-2017 roku. Zgodnie z § 4 pkt 6. Dla poszczególnych zamawianych przedziałów jakościowych, bez względu na oznaczoną zgodnie z § 5 pkt. III. niniejszego Addendum zawartość S_r cena węgla będzie wyznaczona w oparciu o kolumnę cennika, odpowiadającą maksymalnej średniej miesięcznej zawartości S_r wynikającej z wiersza 4 Tabeli nr 1 w § 2 ust. 3 niniejszego Addendum. (...) W rozliczeniu wtórnym z tytułu dostaw węgla kamiennego do celów energetycznych – z KWK Piast-Ziemowit Ruch Piast w kwietniu 2017 r. (...) przyjęto więc z cennika miałów energetycznych ME/URW_UZL/TWD/61/2017²⁰⁹ cenę [...]TP z pola cennika w przedziale zawartości siarki od 0,81 do 1,00. [...]TP*

Analogicznie w rozliczeniu wtórnym z tytułu dostaw węgla kamiennego do celów energetycznych – z KWK Piast-Ziemowit Ruch Piast w maju 2017 r. przyjęto cenę miałów energetycznych ME/URW_UZL/TWD/61/2017²¹⁰ - [...]TP z pola cennika w przedziale zawartości siarki od 0,81 do 1,00. [...]TP

(akta kontroli: tom III str. 173-174, 178)

4.3 Dostarczanie do Oddziałów węgla kamiennego z importu

[...]TP

(akta kontroli :tom III str. 65)

Prezes TW wyjaśniając, dlaczego parametry fizykochemiczne węgla z importu, zakupionego dla EIJw III nie mieściły się w granicach wartości parametrów optymalnych, określonych przez Spółkę dla instalacji pracujących w tej elektrowni, stwierdził, że: *Parametry optymalne dla poszczególnych Oddziałów Spółki zawierają wymagania, które zabezpieczają instalacje danej elektrowni w zakresie jakości paliwa w danym miesiącu dostaw. Mając na uwadze dywersyfikację dostaw z różnymi parametrami jakościowymi w odpowiednich proporcjach oraz prowadząc politykę gospodarki węglem w oparciu o zapas węgla Elektrownia Jaworzno III posiada zdolności do jego uśredniania i przygotowania w odpowiedniej jakości dla instalacji. Tak więc średnie parametry dostarczanego węgla podawane do procesu spalania w kotłach energetycznych w Elektrowni Jaworzno III spełniały wymagania techniczne przewidziane dla tych kotłów. Określenie maksymalnej wartości opałowej dla danej jednostki wytwórczej TPE na poziomie 22 000 kJ/kg w zużyciu nie oznacza, że węgiel o wyższych parametrach nie może zostać dostarczony do tej jednostki. W ramach Grupy stosuje się zasadę zużycia węgla po parametrach średnio ważonych ze składowiska. Średnioważone parametry na składowisku nie przekraczały parametrów optymalnych dla danej jednostki wytwórczej. Zakup węgla o wyższych parametrach jakościowych jest najczęściej elementem optymalizacji kosztowej (ograniczenie kosztów transportu) oraz jakościowej. W czasie spalania*

²⁰⁸ Przy zastosowaniu ceny dla przedziału $Str [\%] \geq 1,01$, wartość zakupionego węgla wyniosłaby 4 277 625,93 zł netto.

²⁰⁹ Stanowiącego załącznik Nr 1 do Addendum nr 8 (w brzmieniu wprowadzonym Aneksem nr 18 z 16 kwietnia 2019 r. do ww. umowy sprzedaży węgla).

²¹⁰ Stanowiącego załącznik Nr 1 do Addendum nr 8 (w brzmieniu wprowadzonym Aneksem nr 18 z 16 kwietnia 2019 r. do ww. umowy sprzedaży węgla).

tego węgla udział masowy był tak ustalony aby parametry graniczne pracy jednostek wytwórczych nie zostały przekroczone.

(akta kontroli: tom II str. 2, 101-102, 113-114, 249-250)

Dyrektor DKE wyjaśnił natomiast, że: Spółka nie prowadziła samodzielnie zakupu paliw węglowych na rynku. Zakup paliwa realizowany był na podstawie umów zawartych z TWD SA (...) oraz od TPE SA. Dodał też, że TW nie prowadziła żadnych działań, których efektem był zakup węgla z importu i nie dysponuje analizami potwierdzającymi zasadność i ekonomiczną racjonalność, która doprowadziła do podjęcia decyzji o zakupie węgla z importu. Jego dostawy do Oddziału zostały usankcjonowane zmianą do umowy na zakup węgla z TPE SA na podstawie Aneksu nr 20 i 21 do umowy sprzedaży węgla z dnia 5 czerwca 2012 r.²¹¹

(akta kontroli: tom II str. 254, 258)

4.4 Koszty zakupu 1 GJ energii chemicznej od poszczególnych dostawców

[...]TP

(akta kontroli: tom II str. 52-54)

[...]TP

(akta kontroli: tom IV str. 85-86)

Prezes TW nie wyjaśnił dlaczego w 2018 r. kupowano węgiel od EPC, CZH, JSW²¹², Synergio Group SA oraz Węglkokoks SA, skoro koszt zakupu 1 GJ energii znacznie przekraczał średnią zakupu od pozostałych dostawców, a jednocześnie poziom zapasów węgla w oddziałach znacząco przekraczał poziom wymagany rozporządzeniem o zapasach²¹³. Zamiast tego przedłożył odpowiedź TPE na powyższe pytanie, w której stwierdzono: TAURON Polska Energia SA przy wyborze dostawców jako jedno z głównych kryteriów stosuje cenę oferowanego węgla. W tym też zakresie w pierwszej kolejności kontraktowany jest węgiel z własnego obszaru wydobywczego, a następnie brakujący wolumen kontraktowany jest na krajowym rynku zewnętrznym. Rok 2018 z uwagi na występującą sytuację rynkową (brak dodatkowej dostępności wolumenowej węgla u krajowych producentów) oraz problemy górniczo - geologiczne TAURON Wydobywanie SA (spadek wydobycia o około 1 200 000 Mg mniej w stosunku do planu), był wyjątkowy w zakresie kontraktacji węgla. Z informacji rynkowych wynikało, że większość grup energetycznych zmuszona była do wykorzystania w strukturze dostaw węgla pochodzenia zagranicznego. Węgiel ten z uwagi na charakter kontraktów oraz klasę handlową ma znacznie wyższe benchmarki rynkowe niż węgiel krajowy. Ponadto węgiel ten jest najczęściej kontraktowany w formule DAP (tj. cena węgla wraz z kosztem transportu), co dodatkowo podnosi koszt jego zakupu wynikający z renty geograficznej. Wyjątek stanowił węgiel pochodzący z JSW, który TPE zakontra-ktował doraźnie w celu dodatkowego zabezpieczenia wolumenu również w formule DAP, w wysokiej klasie jakościowej. (...) Każdorazowo kontrakty tego typu miały bezpośredni benchmark rynkowy wynikający z cen API, kosztów frachtu, przeładunku oraz transportu z portów do jednostek wytwórczych TPE. W zakresie poziomu zapasów paliw (...) w ramach Grupy TAURON stosuje się zasadę utrzymywania zapasu 10 dniowego powyżej zapasu obowiązkowego w okresie lata oraz 15 dniowy powyżej zapasu obowiązkowego w okresie zimy. (...) Ponadto nadwyżka zapasów węgla stanowi naturalny bufor magazynowy, który pozwala na częściowe uniezależnienie się TPE od bieżącej sytuacji rynkowej oraz wywiązanie

²¹¹ Nr 2012-0876-ZHW zawartej pomiędzy TPE SA a TW SA

²¹² KWK Borynia –Zofiówka-Jastrzębie Ruch Zofiówka

²¹³ Przykładowo, w EIJw III średni poziom zapasów w 2018 r. był o 65% wyższy niż poziom wymagany przepisami.

się z zawartych kontraktów na sprzedaż energii elektrycznej i ciepła. Doświadczenia przełomu roku 2017/2018 w tym zakresie wskazywały jednoznacznie, że takie scenariusze mogą być realne (stwierdzone naruszenie zapasów obowiązkowych paliw w jednostkach wytwórczych TW) i stąd podjęto decyzję o zakupie dodatkowych wolumenów węgla.

(akta kontroli: tom II str. 99-114)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Zdaniem NIK, w świetle szczegółowych ustaleń kontroli, brak w umowach zawartych z TPE zapisów uzależniających wysokość ponoszonych na jej rzecz opłat od stopnia i jakości realizowanych przez nią na rzecz Spółki zadań (usług), w tym m.in. od prawidłowego doboru kontrahentów oraz optymalnej jakości dostarczanego do TW węgla, nie pozwala na uznanie tych umów za w pełni racjonalne gospodarczo, a wniesionych do TPE na ich podstawie opłat za ekonomicznie uzasadnione, zwłaszcza że w trakcie realizacji tych umów nie brano pod uwagę kosztów, jakie w związku z jakością dostarczonego węgla ponosić będzie TW.
2. Zawarte przez TW umowy na zakup węgla i mułu²¹⁴ nie zabezpieczały - zdaniem NIK - w sposób odpowiedni interesów Spółki w sytuacjach, gdy dostarczony surowiec nie spełniał wymagań granicznych określonych w umowie. Nie ulega bowiem wątpliwości, że odbieranie surowca, który nie spełnia umownych wymagań jakościowych, wiąże się dla TW każdorazowo z ponoszeniem dodatkowych kosztów związanych z koniecznością jego uzdatniania przed zużyciem²¹⁵ lub ponoszeniem ryzyka zakłóceń eksploatacyjnych lub awarii wykorzystywanych urządzeń i instalacji wytwórczych.
Koszty takie powinny być – zdaniem NIK – rekompensowane ceną zakupu, a nie spełniają tej funkcji załączane do umów cenniki, w których – nawet po przekroczeniu ustalonych w umowie wielkości granicznych - w sposób liniowy (wprost proporcjonalny) obniżana była cena. Brak było przy tym w postanowieniach umów mechanizmów nakładania na dostawców węgla sankcji finansowych, które ww. koszty i ryzyka mogły rekompensować i które mobilizowałyby ich do dostarczania Spółce surowców o parametrach jakościowych zgodnych z interesem ekonomicznym zamawiającego.
3. Krytycznie z punktu widzenia gospodarności i możliwych tego skutków należy ocenić fakt, że w skontrolowanych szczegółowo miesiącach, bez ustalenia rzeczywistej wagi dostarczonego węgla:
 - w EIJw III przyjęto co najmniej 32 dostaw²¹⁶ o łącznej masie deklarowanej 29.777,83 t i wartości 6.811.264,50 zł netto;
 - w EISa²¹⁷ przyjęto 969,2 tony węgla z 17 wagonów, które po opróżnieniu nie zostały zważone w celu ustalenia ich masy (tara).
4. Jako działanie nie spełniające kryterium gospodarności należy uznać fakt, że Spółka nie we wszystkich przypadkach składała reklamacje, gdy różnica między ilością węgla zadeklarowaną przez dostawcę w liście przewozowym, a ilością zważoną przekraczała 2%. W odniesieniu do dostaw do EIJw III

²¹⁴ Dot. umowy sprzedaży węgla nr 1, umowy sprzedaży węgla nr 2 i umowy sprzedaży mułu.

²¹⁵ Np. poprzez mieszanie go z innym surowcem, w celu uzyskania mieszanki o parametrach odpowiednich dla posiadanych instalacji wytwórczych.

²¹⁶ Z oceny tej wyłączono dostawy, które nie zostały zważone w związku z awarią wagi dynamicznej jaka miała miejsce w EIJw III w dniach od 27 do 30 marca 2017 r.

²¹⁷ Z oceny tej wyłączono dostawy, które nie zostały zważone w związku z awarią wagi dynamicznej jaka miała miejsce w EISa w dniach od 23 do 30 maja 2017 r.

w badanych szczegółowo miesiącach miało to miejsce w 23 przypadkach, w których – według dokonanych ważeń kontrolnych - łączny niedobór dostarczonego węgla wyniósł -1.019,82 t o wartości 268.568,88 zł netto, a w EISa w 3 przypadkach, w których łączny niedobór wyniósł 106,90 t o wartości 16.406,13 zł netto.

Jednocześnie, nie można zgodzić się ze stanowiskiem przedstawionym przez Dyrektora DKE, zgodnie z którym dochodzenie tego typu roszczeń jest prawem nabywcy, a wielkość sporna - w świetle skali zakupów realizowanych przez Spółkę - nie miała znaczenia. Zdaniem NIK, obowiązkiem Zarządu i pracowników jest działanie na korzyść Spółki, a do takich działań należy zaliczyć korzystanie z możliwości dochodzenia - w oparciu o treść zawartych umów - uzasadnionych roszczeń od dostawców, i to bez względu na wartość dokonywanych u danego kontrahenta zakupów.

Nie sposób również zaakceptować przedstawionej przez Dyrektora DKE interpretacji, że przy rozliczaniu różnic w ilości dostarczonego węgla, należy brać pod uwagę różnicę dla całości węgla dostarczonego w ramach danego jednego listu przewozowego, bez względu na to ile jego sortymentów w nim ujęto. Zauważyć bowiem należy, że rozwiązania takiego nie ma w treści zawartych przez TW umów, a sprzedawcy dla każdego z dostarczonych sortymentów wystawiają odrębną fakturę.

5. Negatywnie z punktu widzenia kryterium gospodarności ocenić również należy nieprzekazywanie dostawcom informacji o tym, że przeprowadzone u odbiorcy wyniki ważeń kontrolnych danej dostawy wskazują, że do odbiorcy dostarczono o ponad 2% węgla więcej niż zadeklarowano w dokumentach przewozowych²¹⁸. Należy bowiem zauważyć, że wiarygodność i rzetelność firmy jest również wartością ekonomiczną, a jej odbudowanie – w przypadku utraty tych cech w oczach kontrahentów – wiąże się z ponoszeniem kosztów znacznie przewyższających chwilowe korzyści.

6. W miesięcznych rozliczeniach wtórnych zrealizowanych w kwietniu i maju 2017 r. dostaw do EISa węgla z KWK Piast-Ziemowit Ruch Piast w sposób nieprawidłowy ustalono rozliczeniową cenę jednostkową węgla. W efekcie TW zapłaciła za ww. węgiel 100.630,87 zł więcej niż powinna.

Nie zasługują przy tym na uwzględnienie wyjaśnienia Dyrektora DKE, gdyż zapis § 4 pkt 6 *Addendum nr 8* odnosił się do sposobu ustalenia ceny pierwotnej, tj. ceny wyszczególnianej w fakturze wystawianej przez dostawcę, a więc przed sporządzeniem rozliczenia wtórnego za dostawy w danym miesiącu. Natomiast sposób wyliczenia ceny jednostkowej węgla w rozliczeniu wtórnym²¹⁹ określony został w § 5 pkt IV *Wtórne rozliczenie jakości dostarczonego węgla* ust. 3 do *Addendum nr 8* i powinien być stosowany zgodnie z jego brzmieniem.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działania Spółki związane z realizacją obowiązków wynikających z umów na dostawy węgla zawartych z TPE i TWD umów na dostawy węgla, w szczególności przeprowadzając w sposób zgodny z obowiązującymi regulacjami i umowami jego odbiór ilościowy i jakościowy, przeprowadzając każdorazowo jego badania w akredytowanym laboratorium, oraz przekazując do TPE informacje, pozwalające na prawidłowe rozliczenie się z dostawcami węgla, w tym stosowanie

²¹⁸ Sytuacja taka miała miejsce w badanych miesiącach w EIJw III – 5 razy, przy czym nadmiar dostarczonego węgla wynosił łącznie 125,20 t o wartości 26.101,88 zł netto, natomiast w EISa – 10 razy, a łączna nadwyżka wynosiła 465,1 t o wartości 110.233,00 zł netto.

²¹⁹ Tzw. ceny rozliczeniowej.

przewidzianych w umowach bonifikat i rozliczeń wtórnych. Na powyższą ocenę w niewielkim stopniu wpływają opisane powyżej, jednostkowe przypadki niedokonywania ważeń kontrolnych, niedochodzenia należnych Spółce roszczeń ilościowych oraz błędnych interpretacji zapisów zawartych umów, skutkujących nieprawidłowościami przy rozliczaniu dostaw.

Krytycznie ocenić należy jednak brak w zawartych z TPE umowach, postanowień uzależniających wysokość ponoszonych na jej rzecz opłat od stopnia i jakości realizowanych przez nią na rzecz Spółki zadań (usług), w tym m.in. od prawidłowego doboru kontrahentów oraz optymalnej jakości dostarczanego do TW węgla. Prowadzi to bowiem do sytuacji, w której Spółka obowiązana jest ponosić koszty opłat na rzecz TPE, nie mając jednocześnie wpływu na jakość dostarczanego jej surowca, zaś w przypadku gdy nie spełnia on wymagań posiadanych instalacji wytwórczych, ponosić koszty związane z jego przygotowaniem do zużycia.

5. Gospodarka odpadami powstałymi w wyniku spalania węgla kamiennego oraz związane z nią koszty

5.1 Gospodarka odpadami

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą w Spółce obowiązywał proces²²⁰ pn. *Zapewnienie zagospodarowania odpadów paleniskowych/UPS*, na podstawie którego Spółka przekazywała odpady odbiorcom kierując się:

- ustawą z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach²²¹, która reguluje sposób postępowania ze wszystkimi odpadami, w tym odpadami powstającymi w procesie produkcji energii elektrycznej i ciepła²²² ;
- pozwoleniami zintegrowanymi, regulującymi m.in. kwestie magazynowania odpadów.

(akta kontroli: tom II str. 251-254, 648-650, 656-662)

W latach 2017-2018 w Spółce wytworzono łącznie 3 554 522 ton odpadów powstałych w wyniku spalania węgla kamiennego²²³. Z tytułu ich zagospodarowania TW poniosła koszty w łącznej wysokości 25 578,2 tys. zł. Jednocześnie Spółka, z tytułu sprzedaży UPS, uzyskała przychody w łącznej wysokości 10 060,5 tys. zł.

(akta kontroli: tom I str. 260-313, tom II str. 651, 653)

W okresie objętym kontrolą Spółka przeprowadziła cztery postępowania²²⁴ na odbiór i gospodarcze wykorzystanie odpadów paleniskowych i produktów ubocznych wytwarzanych w elektrowniach wchodzących w skład Spółki. Postępowania te przeprowadzone zostały w 2015 r. i 2017 r.. Dotyczyły one odpadów paleniskowych wytwarzanych w Grupie Tauron, tj. odpadów powstających w TW i TC. Przeprowadzone przez Spółkę w 2018 r. postępowanie przetargowe dotyczyło wyłącznie odbioru i gospodarczego wykorzystania produktów ubocznych wytwarzanych w TW. Ww. postępowania przetargowe (zamówienia) zostały podzielone na części, w zależności od numeru kodu odpadu i miejsca jego powstawania²²⁵. Niezależnie od tego, w lipcu 2017 r. Spółka przeprowadziła

²²⁰ 2.2_1_4_7

²²¹ Dz. U. z 2019 r., poz. 701

²²² o kodach 10 010 01, 10 01 02, 10 01 03, 10 01 05, 10 01 24, 10 01 80 i 10 01 82

²²³ Zwanych dalej „UPS”, do których zaliczyć należy: popiół lotny fluidalny i popiół denny fluidalny, które powstają w kotłach fluidalnych, popiół lotny i żużel, a także popioło-żużel, który powstaje w kotłach pyłowych.

²²⁴ Trzy (w 2015, 2017 i 2018 r.) w trybie zamówienia publicznego sektorowego w trybie przetargu nieograniczonego oraz jedno w 2018 r. w trybie przetargu nieograniczonego w zakresie nie objętym ustawą Prawo zamówień publicznych - aukcja elektroniczna

²²⁵ Postępowanie przeprowadzone w 2015 r. obejmowało 32 części, z czego 18 części dotyczyło TW (w tym Część XV dot. odpadów wytwarzanych w EIJw III), a 14 odpadów z TC. Postępowanie przeprowadzone w 2017 r. obejmowało 36 części, przy czym 23 części dotyczyły odpadów z TW (w tym część XV i XXXIV dot. odpadów wytwarzanych w EIJw III), a 13 z TC.

odrębne postępowanie²²⁶ na odbiór i zagospodarowanie odpadów o kodzie 10.01.01 (żużel) wytwarzanych w EIJw III.

(akta kontroli: tom II str. 656-662, 667-736)

Uchwałą Zarządu TPE nr 368/IV/2016 z dnia 23 sierpnia 2016 r. w Grupie Tauron realizowany był projekt *Reorganizacja obszaru ubocznych produktów spalania (UPS) i ubocznych produktów wydobywania (UPW)*²²⁷. Celem Projektu była poprawa efektywności wykorzystania UPS i UPW²²⁸ w Grupie Tauron, poprzez maksymalizację przychodów z tytułu ich sprzedaży lub wytworzonych na ich bazie produktów oraz obniżenie kosztów ich zagospodarowania, przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa wydobywania węgla kamiennego oraz produkcji energii elektrycznej i ciepła. Uchwałą Zarządu TPE nr 487/V/2017 z dnia 28 listopada 2017 r., przyjęto kierunek (scenariusz) ww. reorganizacji, polegający na utworzeniu w Grupie Tauron, w oparciu o spółkę Biomasa Grupa TAURON Sp. z o.o.²²⁹ wyspecjalizowanego podmiotu do zarządzania obszarem UPS i UPW. Proces ten miał się odbywać poprzez m.in.: sukcesywne przejmowanie przez tę spółkę kompetencji, zakresów zadań i zasobów (instalacji) spółek Grupy Tauron, które związane były z tym obszarem, począwszy od przejęcia przez nią 1 stycznia 2018 r. procesów sprzedaży UPS wytworzonych przez TW i TC.

W dniu 30 stycznia 2018 r. pomiędzy TW a BGT została zawarta umowa na mocy spółka ta nabywała od TW wyprodukowane przez nią UPS²³⁰, z wyjątkiem tych które na mocy wcześniej zawartych umów zbywane były innym kontrahentom.

(akta kontroli: tom II str. 665, 737-762)

Oddział Jaworzno III

W EIJw III w związku ze spalaniem paliw w kotłach powstawały odpady paleniskowe o kodach 10.01.01²³¹ oraz 10.01.02²³². W *Pozwoleniu zintegrowanym* dla instalacji tam zabudowanych określono, że maksymalna dopuszczalna ilość odpadów jaką może wytworzyć EIJw III w ciągu roku wynosi 220 000 ton dla odpadów o kodzie 10.01.01 (żużel) i 600 000 ton dla odpadów o kodzie 10.01.02 (popiół lotny).

W latach 2017-2018 w EIJw III wytworzono ogółem 1 112 243,2 t²³³ odpadów, z czego: 777 333,94 t stanowił popiół lotny²³⁴, a 334 543,26 t żużel²³⁵. Ilości te nie przekroczyły wartości wskazanych dla tej elektrowni w *Pozwoleniu zintegrowanym*.

(akta kontroli: tom I str. 260-313, tom II str. 651)

Główny Inżynier Biura Kontroli Eksploatacji TW wyjaśnił, że w EIJw III nie magazynuje się popiołów i żużli. Zbiorniki popiołu i żużla są zbiornikami buforowymi stanowiącymi końcową część procesu technologicznego odprowadzania produktów paliw węglowych z bloków energetycznych, których zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa ruchu jednostek wytwórczych. Ich praca pozwala na zachowanie ciągłości produkcji energii elektrycznej przy elastycznym odbiorze popiołu i żużla.

(akta kontroli: tom II str. 651)

Postępowanie z 2018 r. obejmowało 27 części, przy czym wszystkie dotyczyły odpadów z TW (część XVIII i XIX dot. odpadów wytwarzanych w EIJw III).

²²⁶ Aukcja elektroniczna

²²⁷ Zwany dalej „Projektem”.

²²⁸ Skrót od sformułowania „uboczne produkty wydobywania”.

²²⁹ Zwana dalej „BGT”

²³⁰ Produkty uboczne lub odpady powstałe w procesie spalania paliwa w zakładach wytwórczych TW SA (lub wytworzone z ich wykorzystaniem produkty) ujęte w załączniku do umowy.

²³¹ Żużle, popioły paleniskowe i pyły z kotłów (z wyłączeniem pyłów z kotłów wymienionych w 10.01.04)

²³² Popioły lotne z węgla.

²³³ 664 162,61 t w 2017 r. i 448 080,59 t w 2018 r.

²³⁴ 464 168,02 t w 2017 r. i 313 348,92 t w 2018 r.

²³⁵ 199 888,59 t w 2017 r. i 134 654,67 t w 2018 r.

W okresie objętym kontrolą, odbiór i gospodarcze wykorzystanie odpadów żużla wytworzonego w EIJw III realizowano na podstawie czterech umów²³⁶, zawartych w wyniku przeprowadzonych przez Spółkę ww. postępowań przetargowych. Każdorazowo Spółka wybrała ofertę najkorzystniejszą cenowo. Ww. postępowania zostały przeprowadzone i udokumentowane zgodnie z ustawą Pzp oraz *Regulaminem udzielania zamówień w Grupie Tauron*²³⁷.

Na pytanie, dlaczego Spółka w czerwcu 2017 r. przeprowadziła dodatkowe postępowanie w wyniku którego zawarła umowę na odbiór żużla z EIJw III w okresie od 2 sierpnia 2017 r. do 31 października 2017 r., skoro w ww. okresie obowiązywała umowa nr 2015/UM/TW/PZU/11180/S obowiązująca do 30 września 2017 r., a z dniem 22 września 2017 r. zaczęła obowiązywać umowa 2017/UM/TW/01RZL/15725/G, Prezes TW wyjaśnił, że zgodnie z *planowaną produkcją energii elektrycznej w wysokości 8,5 TWh w okresie 24 miesięcy, wyliczoną na bazie produkcji z 2014 r. (4 248 000 MWh)*, Spółka określiła prognozowany wypad żużla w wysokości 210 000 Mg (104 961 Mg w 2014 r.). W celu zabezpieczenia ewentualnego wzrostu produkcji ze względu na wymuszenia Operatora Systemu Przesyłowego ww. wielkość podwyższono do 250 000 ton. Dodał też, że w maju 2017 r. realizacja umowy zawartej 12 października 2015 r. (tj. po 20 miesiącach) była na poziomie ok 85%. Przeprowadzona analiza wykazała, że umowa zostanie zrealizowana ilościowo i wartościowo przed upływem terminu jej obowiązywania tj. przed 30 września 2017 r. Spółka celem zabezpieczenia ruchu jednostek wytwórczych, a także zabezpieczając się przed możliwością opóźnień w zawarciu nowej umowy na podstawie przeprowadzonego przetargu, przeprowadziła postępowanie na odbiór żużla z EIJw III, przewidując w warunkach zamówienia termin jej obowiązywania od dnia jej podpisania do 31 października 2017 r. Prezes dodał, że umowa z 2015 r. na zagospodarowanie żużla z EIJw III została zrealizowana ilościowo i wartościowo w dniu 2 sierpnia 2017 r., w czasie jej realizacji produkcja energii elektrycznej wyniosła ok 10 TWh i była wyższa od planowanej produkcji. Prezes TW wyjaśnił też, że powyższe umowy, pomimo nakładających się terminów rozpoczęcia i zakończenia nie były realizowane jednocześnie. Wyczerpanie ilościowe i wartościowe umowy powodowało jej zakończenie. Oznacza to, że rozpoczęcie realizacji następnej umowy wiązało się z zakończeniem poprzedniej.

(akta kontroli: tom II str. 100, 107-108, 656-662)

Sprzedaż popiołu lotnego pochodzącego z EIJw III w okresie objętym kontrolą była realizowana na podstawie umów²³⁸, zawartych przez Spółkę na podstawie wyboru ofert, przy czym Spółka każdorazowo zawierała umowę z oferentem, który przedstawił najkorzystniejszą ofertę cenową.

(akta kontroli: tom I str. 260-313, tom II str. 656-662)

²³⁶1) Umowa nr 2015/UM/TW/PZU/11180/S zawarta 12 października 2015 r. zawarta z Przedsiębiorstwem Polski Beton Sp. z o.o. sp. k. obowiązująca od 12 października 2015 r. do 30 września 2017 r.,

2) Umowa nr 2017/UM/TW/01RZL/12379/L zawarta w dniu 2 sierpnia 2017 r. z Polski Beton Sp. z o.o. sp. k. na okres od 2 sierpnia do 31 października 2017 r.,

3) Umowa nr 2017/UM/TW/01RZL/15725/G zawarta w dniu 22 września 2017 r. z Konsorcjum firm: MB EKO SA, CHEM TRANS LOGISTIC HALDEX SA oraz Przedsiębiorstwem Wielobranżowym PRODIMEX na okres od 22 września do 30 września 2018 r.,

4) Umowa nr 2018/UM/TW/01RBL/18792/L zawarta w dniu 27 września 2018 r. z Konsorcjum GRAFMET HT Sp. z o.o. oraz Gostkow Innowacje Sp. z o.o. zawarta na okres od 27 września 2018 r. do 31 marca 2020 r.

²³⁷ Stanowiącym załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 46/2017 Prezesa Zarządu TPE z dnia 11 kwietnia 2017 r. do stosowania w Grupie Tauron.

²³⁸ W 2017 r. na podstawie umowy z 22 grudnia 2015 r. zawartej pomiędzy TW a ELPOEKO Sp. z o.o. sp. k. oraz umowy z 30 grudnia 2015 r. zawartej pomiędzy TW a EKOBET Cementy Sp. z o.o., które realizowane były od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2017 r. W 2018 r. na podstawie umowy z 2 listopada 2017 r. zawartej pomiędzy TW a ELPOLOGISTYKA Sp. z o.o., która realizowana była od 2 listopada 2017 r. do 31 października 2018 r. oraz umowy z 29 grudnia 2017 r. pomiędzy TW a ELPOEKO Sp. z o.o. sp. k., która realizowana była od 29 grudnia 2017 r. do 31 października 2018 r.

W 2018 r. w ramach umowy zawartej z BGT, TW sprzedała 44.135,8 t popiołu lotnego wytworzonego w EIJw III.

(akta kontroli: tom II str. 665, 737-762)

Łączne koszty zagospodarowania UPS wytworzonych w EIJw III w badanym okresie wyniosły 2 475,3 tys. zł, natomiast przychody z ich sprzedaży 4 959,3 tys. zł.

(akta kontroli: tom II str. 653)

Oddział Elektrownia Siersza

Zagospodarowanie odpadów realizowano w EISa stosownie do obowiązującego w Spółce procesu 2.2_1_4_7 oraz w oparciu o wewnętrzne uregulowania w tym zakresie, tj. *Instrukcję postępowania z odpadami w TAURON Wywarzanie SA – Oddział Elektrownia Siersza w Trzebini*²³⁹. Przedmiotem tej instrukcji było określenie postępowania z odpadami powstającymi w poszczególnych komórkach organizacyjnych EISa oraz wprowadzenie wzorów obowiązującej dokumentacji.

(akta kontroli: tom IV str. 337-370)

W wyniku procesów spalania paliw w instalacjach EISa powstawały odpady paleniskowe o kodach: 10.01.01 – żużle, popioły paleniskowe i pyły ze spalania węgla kamiennego, 10.01.02 – popioły lotne z węgla, 10.01.24 – piaski ze złóż fluidalnych²⁴⁰ oraz 10.01.82 – mieszaniny popiołów lotnych i odpadów stałych z wapiennych metod odsiarczania gazów odlotowych.

Zgodnie z posiadanym przez EISa *Pozwoleniem zintegrowanym*, dopuszczalne w ciągu roku ilości wytworzonych odpadów oraz sposób i miejsce ich magazynowania były następujące:

- odpady 10.01.01 – max. 165 000 tys. t, gromadzone w komorach nr 1 i 2 osadnika żużla;
- odpady 10.01.02 – max. 230 000 tys. t, gromadzone w dwóch zbiornikach pośrednich produktu procesowego odsiarczania metodą pól suchą i trzech zbiornikach retencyjnych;
- odpady 10.01.24 – max. 100 000 tys. t, gromadzone w zbiorniku retencyjnym popiołu dennego z kotłów fluidalnych
- odpady 10.01.82 – 350 000 tys. t, gromadzone w trzech zbiornikach retencyjnych popiołu.

W latach objętych kontrolą w EISa wytworzono:

- w 2017 roku – 16 272 tys. t żużli, popiołów paleniskowych i pyłów ze spalania węgla kamiennego, 29 378 tys. t popiołów lotnych z węgla, 50 797 tys. t piasków ze złóż fluidalnych i 86 035 tys. t mieszaniny popiołów lotnych i odpadów stałych z wapiennych metod odsiarczania gazów odlotowych.
- W 2018 roku – 5439 tys. t żużli, popiołów paleniskowych i pyłów ze spalania węgla kamiennego, 23 810 tys. t popiołów lotnych z węgla, 55 122 tys. t piasków ze złóż fluidalnych i 90 978 tys. t mieszaniny popiołów lotnych i odpadów stałych z wapiennych metod odsiarczania gazów odlotowych.

Dyrektor EISa wyjaśnił, że: *Rozliczenie zagospodarowania odpadów w całości realizowane jest w oparciu o dane z statycznej wagi samochodowej lub dynamicznej wagi kolejowej. Dane w postaci elektronicznej (system wagowy Wagmaster) i papierowej (kwity z ważenia), po zweryfikowaniu danych z Odbiorcą, są podstawą do podpisania protokołu odbioru za dany okres rozliczeniowy. W związku z powyższym, dla potrzeb technologicznych Wydziału Odpopielania (WO) nie było*

²³⁹ Wprowadzonej do stosowania zarządzeniem nr 2/2017 Dyrektora Oddziału – Głównego Inżyniera ds. Wywarzania TAURON Wywarzanie SA – Oddział Elektrownia Siersza w Trzebini z dnia 30 stycznia 2017 r.

²⁴⁰ Z wyłączeniem odpadów o kodzie 10 01 82.

potrzeby tworzenia bilansu otwarcia i zamknięcia dla zgromadzonych w zbiornikach retencyjnych odpadów/UPS-ów.

(akta kontroli: tom IV str. 371-372)

W okresie objętym kontrolą uboczne produkty spalania były odpłatnie odbierane z EISa w oparciu o warunki zawarte w siedmiu umowach na odbiór i gospodarcze wykorzystanie produktów ubocznych wytwarzanych przez TW²⁴¹, a sprzedaż UPS w oparciu o jedną, bezterminową umowę²⁴² zawartą 18 grudnia 2008 r. z firmą Anmira Sp. z o.o.

(akta kontroli: tom IV str. 373-419)

Koszty zagospodarowania odpadów EISa wyniosły w 2017 roku 2 856,8 tys. zł, co stanowiło 1,4% kosztów zmiennych wytwarzania, a w roku 2018 – 3 048,2 tys. zł (1,2%). W ramach realizacji umowy sprzedaży UPS²⁴³, EISa uzyskała w 2017 r. przychody w wysokości 4 406,80 zł (netto), a 3 571,57 zł (netto) w 2018 r.

(akta kontroli: tom IV str. 371)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia prowadzenie przez Spółkę gospodarki odpadami, powstałymi w wyniku spalania węgla kamiennego, w tym opracowanie procesów i procedur związanych z ich utylizacją oraz przeprowadzenie postępowań przetargowych w wyniku których zawarto umowy na odbiór i zagospodarowanie odpadów paleniskowych.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi

1. Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że brak w umowach zawartych z TPE, zapisów uzależniających wysokość ponoszonych na jej rzecz opłat od stopnia i jakości realizowanych przez nią na rzecz Spółki zadań (usług), skutkuje tym, że Spółka obowiązana jest ponosić koszty opłat na rzecz TPE, nie mając jednocześnie wpływu na wysokość kosztów wynikających z zaopatrzenia w podstawowy dla TW surowiec i jego jakość, zaś w przypadku gdy nie spełnia on wymagań posiadanych instalacji wytwórczych, ponosić koszty związane z jego przygotowaniem do zużycia. Zasadnym wydaje się zatem podjęcie działań mających na celu wprowadzenie zmian, zwiększających wpływ Spółki na wysokość ponoszonych przez nią w tym zakresie kosztów.

Wnioski

1. Ewidencjonowanie rozchodów węgla ze składowisk w oparciu o wskazania zainstalowanych legalizowanych wag taśmowych.
2. Podjąć działania mające na celu wyeliminowanie przypadków ustalania masy przyjętego węgla wyłącznie w oparciu o dane dostawcy oraz nie podejmowania w uzasadnionych przypadkach właściwych postępowań reklamacyjnych.

²⁴¹ Sześć umów z terminem wykonania zamówienia do 31 marca 2020 r i jedna – do 31 marca 2021 r.

²⁴² Umowa nr 0020/06/08

²⁴³ Odpad o kodzie 10.01.02

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, 31 lipca 2019 r.

Kontrolerzy
Marta Florczykiewicz-Cymara
Główny specjalista k.p.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach

.....

Anna Loppe
Główny specjalista k.p.

.....